

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Видатки бюджету як інструмент реалізації соціально-економічної політики держави»

Студентки 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа
та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Піскун Анастасії
Ігорівни

Науковий керівник
доцент, кандидат економічних наук

Кучер Галина
Вікторівна

Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні основи формування видатків бюджету як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави.....	6
1.1. Сутність та роль видатків бюджету в реалізації соціально-економічної політики держави.....	6
1.2. Зарубіжний досвід планування видатків бюджету та можливості його застосування в Україні.....	11
Розділ 2. Оцінка формування та виконання бюджету за видатками на сучасному етапі розвитку.....	16
2.1. Бюджетні видатки як складова державного регулювання соціально-економічного розвитку України.....	16
2.2. Аналіз виконання планів за видатками Зведеного бюджету України.....	24
2.3 Результативність видатків бюджету як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави.....	29
Розділ 3. Напрями удосконалення використання видатків бюджету як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави.....	36
3.1. Напрями підвищення якості бюджетних видатків	36
3.2. Перспективи удосконалення механізму управління видатками бюджету в Україні.....	44
3.3. Шляхи підвищення ефективності системи планування видатків бюджету в Україні	49
Висновки та пропозиції.....	56
Список використаних джерел.....	59
Додатки.....	67

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах економічних трансформацій бюджетна політика є вагомим фактором впливу на соціально-економічний розвиток держави в цілому, забезпечує структурні перетворення в усіх сферах суспільного життя. Бюджет, в свою чергу, виступає дієвим засобом проведення державної та регіональної політики.

Обмеженість фінансових ресурсів держави та необхідність їх ефективного використання потребує виваженого підходу до формування бюджетних видатків та їх результативності, що сприятиме збалансованості бюджету. Реалізація довгострокової економічної стратегії потребує поміркованого підходу до планування видатків бюджету, що дозволить оптимізувати їх обсяг з основними завданнями та напрямками бюджетної політики.

Серед вагомих досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку інституційних засад планування видатків бюджету слід назвати праці: Ш. Бланкарта, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, С. Вітте, Дж. М. Кейнса, А. Лаффера, І. Озерова, П. Самуельсона, М. Сперанського, В. Танзі, С. Фішера, Дж. Хікса. Проблемам формування та вдосконалення бюджетних видатків в Україні присвячені праці таких вітчизняних вчених, як О. Василик, В. Глущенко, В. Дем'янишин, І. Запатріна, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніна, І. Лютий, А. Мазаракі, В. Макогон, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інших.

Метою дослідження є розкриття теоретичних засад формування видатків бюджету та визначення напрямів підвищення результативності використання видатків як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави.

Виконання поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань дослідження:

- розкрити сутність та роль видатків бюджету в реалізації соціально-економічної політики держави;
- узагальнити зарубіжний досвід планування видатків бюджету та можливості його застосування в Україні;
- проаналізувати бюджетні видатки як складову державного регулювання соціально-економічного розвитку України;
- провести аналіз виконання планів за видатками Зведеного бюджету України;
- дослідити результативність видатків бюджету як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави;
- визначити напрями підвищення якості бюджетних видатків;
- систематизувати перспективи удосконалення механізму управління видатками бюджету в Україні;
- розвинути шляхи підвищення ефективності системи планування видатків бюджету в Україні.

Об'єктом дослідження є система планування видатків бюджету як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні питання формування видатків бюджету як інструменту впливу на соціально-економічний розвиток.

Методи дослідження. У роботі були використані загальнонаукові та специфічні методи пізнання: методи теоретичного пізнання, за допомогою яких було розкрито сутність, значення та ефективність видатків бюджету; методи економічного аналізу, за допомогою яких було здійснено аналіз стану, динаміки, структури та результативності видатків бюджету; методи факторного аналізу, за допомогою яких було здійснено оцінку

мультиплікатора державних видатків; порівняння - при систематизації зарубіжного досвіду планування видатків бюджету; графічний - при наочному відображенні динаміки та структури видатків бюджету; діалектичний та абстрактно-логічний, за допомогою яких було сформульовано та узагальнено висновки.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України з питань формування та виконання бюджету, статистичні і аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та відповідні інформаційні матеріали мережі Інтернет.

Обсяг та структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки, містить 5 таблиць, 21 рисунок, 16 додатків. Список використаних джерел включає 84 найменування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- положення щодо оптимізації видатків бюджету, що сприятиме ефективному розподілу фінансових ресурсів між ланками бюджетної системи;
- положення щодо розвитку пріоритетів системи управління видатками бюджету, що сприятиме формуванню умов соціально-економічного розвитку держави;

дістали подальшого розвитку:

- узагальнення та систематизація прогресивного зарубіжного досвіду планування видатків бюджету, що надасть можливість підвищити

результативність видатків як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави.

За результатами дослідження опублікована стаття «Бюджетні видатки як інструмент реалізації соціально-економічної політики держави» в збірнику студентських наукових робіт «Фінансова система. Частина 1».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність та роль видатків бюджету в реалізації соціально-економічної політики держави

Бюджетна політика держави повинна забезпечувати належний рівень соціально-економічного розвитку, впливаючи на всі сфери суспільного життя. Це виявляється у збалансованому розподілі та використанні бюджетних коштів, що дозволяє задовільнити потреби у необхідному обсязі фінансових ресурсів для виконання державою своїх функцій.

Виконання державою своїх функцій відображається, передусім, у видатках бюджету, збільшення функцій держави зумовлює зростання видаткової частини бюджету, і навпаки. В процесі реалізації бюджетної політики держава, в першу чергу, повинна враховувати потребу у фінансових ресурсах для формування збалансованого бюджету.

Сутність видатків бюджету розглядають з різних позицій виходячи з того, що бюджетні видатки мають певний економічний зміст, зумовлений суспільним способом виробництва, природою та функціями держави,

відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни [55 с. 496].

Теоретико-методологічним засадам видатків приділено достатньо уваги, однак підходи до визначення їх сутності суттєво відрізняються. Теоретичні підходи до тлумачення поняття «видатки бюджету» наведено в Додатку А.

Враховуючи наведене, варто зауважити, що витрати і видатки є ключовими характеристиками одного і того ж явища, однак за своєю економічною сутністю вони мають вагому відмінність. Видатки бюджету – це кошти, спрямовані на фінансування програм і заходів відповідно до бюджету. Видатками не вважають кошти, спрямовані на погашення боргових бюджетних зобов'язань та повернення надмірно сплачених коштів. До витрат, навпаки, належать кошти, які використовуються з метою погашення державного боргу.

На наш погляд, видатки бюджету – економічні відносини, що виступають інструментом розподілу централізованого грошового фонду держави та його подальшого перерозподілу між ланками фінансової системи, використовуються виключно за цільовим призначенням для виконання державою функцій виходячи з умов соціально-економічного розвитку.

Роль видатків бюджету як економічного явища розкривається через функції, які схематично зображено на рис 1.1.

Рис. 1.1. Функції видатків бюджету

Джерело: побудовано за даними [23 с.501]

Основна регулююча роль видатків бюджету полягає у перерозподілі валового внутрішнього продукту для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. В процесі розподілу фінансових ресурсів використання видатків бюджету здійснюється залежно від рівня потреб. Тому видатки визначають залежно від територій, галузей з метою їх раціонального розміщення та найбільш ефективного використання з урахуванням необхідності в них. Визначені обсяги видатків бюджету детермінують стан розвитку економіки країни та здатні в повній мірі забезпечувати стійкі темпи економічного зростання завдяки їх збалансованій структурі та оптимальному розподілу.

Розглядаючи теоретичні засади бюджетних видатків, необхідно з'ясувати принципи їх формування, які наведено у Додатку Б.

Згідно положень Бюджетного кодексу України видатки бюджету класифікуються за: бюджетними програмами; ознакою головного розпорядника бюджетних коштів; функціональним призначенням;

економічною характеристикою операцій. Їх особливості наведено в Додатку В.

З-поміж існуючих класифікаційних ознак, найважливішою в контексті забезпечення сталого соціально-економічного розвитку є функціональна класифікація видатків, оскільки вона обумовлює ключові аспекти бюджетної політики та розкриває основне призначення бюджетних видатків – максимально можливе задоволення потреб населення в різних сферах суспільного життя. Ці сфери охоплюють економічне та соціальне середовище, оборону, забезпечення громадського порядку та безпеки, належного надання послуг охорони здоров'я, освіти, що сприятимуть адресній підтримці певних верств населення.

Чинним бюджетним законодавством передбачається також поділ видатків на видатки споживання та видатки розвитку. Перші забезпечують поточне функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, а також фінансування заходів соціального захисту населення й соціально-культурної сфери, надання поточних міжбюджетних трансфертів. Другі використовуються на фінансове забезпечення наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності; фінансове забезпечення структурної перебудови економіки; фінансове забезпечення інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням [58, с. 145].

В організаційно-економічному форматі видатки бюджету виступають важливими чинниками механізму фінансового забезпечення держави, управління соціально-економічним розвитком суспільства. За рахунок бюджетних коштів проводиться фінансування таких важливих пріоритетних напрямів фінансово-економічної політики, як структурна перебудова економіки, модернізація і технічне переоснащення окремих галузей і сфер господарювання, підтримка інвестиційних проектів, підвищення ефективності соціальних гарантій [53, с. 108].

На даному етапі розвитку бюджетних видатків важливим є підвищення ефективності управління ними, що, у свою чергу, неможливо без обґрунтованого бюджетного планування. Бюджетне планування являє собою один з основних елементів системи управління бюджетом, спрямований на визначення цілей, завдань і основних напрямів бюджетної політики, що базується на аналізі поточного стану і тенденцій розвитку бюджетної системи, включаючи існуючі обмеження такого розвитку.

Основною метою бюджетного планування є проведення ефективної бюджетної політики у всіх сферах. Визначальним, у даному контексті, є планування видатків бюджету. У свою чергу, від рівня збалансованості обраних заходів в процесі планування видатків бюджету залежить продуктивність розвитку суспільства у всіх напрямках прояву. Окрім того, бюджетне планування впливає як на створення умов для структурних зрушень економіки, так і на підвищення соціальних стандартів та гарантій, забезпечуючи стабільний соціально-економічний розвиток країни.

Планування видатків бюджету виступає як науково-обґрунтований процес визначення напрямів використання бюджетних ресурсів з метою вирішення питань динамічного та пропорційного соціально-економічного розвитку країни. Раціональний вибір форм та методів використання фінансових ресурсів дозволяє забезпечити ефективність і підвищити результативність видатків бюджету [62, с. 222].

Основні методи, що виділяють у практиці планування видатків бюджету представлено у Додатку Г.

Програмно-цільовий метод посідає центральне місце серед інших методів завдяки високому рівню ефективності розподілу обмежених бюджетних ресурсів, а також можливості встановленні стратегічних орієнтирів розвитку держави та її регіонів. Застосування даного підходу до планування дозволило підвищити ефективність управління видатками

бюджету та забезпечити вимірність соціально значущих результатів реалізації бюджетної політики. Теоретичні аспекти у визначенні сутності програмно-цільового методу розкрито у Додатку Д.

Запровадження програмно-цільового методу є неможливим без узгоджених середньострокових планів діяльності у сфері бюджетних видатків. Саме середньострокове бюджетне планування дозволяє привести у відповідність необхідні заходи уряду з фінансовими можливостями їх виконання.

Середньострокове бюджетне планування дає можливість сформулювати пріоритетні завдання, оцінити необхідні ресурси для їх реалізації та визначити можливі джерела отримання цих ресурсів, таким чином, середньострокове бюджетне планування дозволяє відійти від інерційного підходу. Розробка середньострокових бюджетних прогнозів підвищує обґрунтованість прийнятих рішень, даючи можливість всебічно оцінити наслідки у майбутньому [61, с. 127].

В процесі економічних трансформацій бюджетні видатки відіграють важливу роль з огляду на їх функціональне призначення та безпосередньо виступають дієвим інструментом бюджетного регулювання суспільного розвитку держави, що має значний вплив на економічне зростання. Тому основним завданням уряду є оптимізація обсягів та структури видатків, забезпечення їх найефективнішого використання у контексті реалізації соціально-економічної політики держави.

1.2. Зарубіжний досвід планування видатків бюджету та можливості його застосування

На сучасному етапі розвитку середньострокове бюджетне планування виявилось ефективним інструментом покращення стану державних фінансів

та успішно застосовується в розвинених країнах світу. Більшість країн Європи закріплює необхідність середньострокового бюджетного планування на законодавчому рівні. Це можна пояснити тим, що середньостроковий бюджетний план сприяє досягненню вищого рівня стабільності і передбачуваності економічної ситуації в країні; ефективності бюджетного процесу та фінансової дисципліни; посилення прозорості та ефективності витрачання бюджетних коштів.

У більшості країн, зокрема у Великобританії, Канаді, Німеччині, Швеції, Франції, Новій Зеландії, Данії та інших, середньостроковий бюджет не завжди є законом, проте він виступає обов'язковим елементом закону.

Сучасна система середньострокового планування видатків у Німеччині передбачає прогнозування на п'ять років, в рамках якої складається орієнтований план на наступний за плановим бюджетний рік, що допускає коригування та уточнення наявних запланованих раніше показників. Слід зауважити, що раніше середньострокове бюджетне планування у країні здійснювалося на три наступні роки.

В основі середньострокового планування Німеччини лежить обмеження рівня видатків, шляхом встановлення лімітів за певними категоріями видатків у складі бюджетів міністерств. Найбільшу юридичну силу має фінансовий план на поточний рік, який відповідно і встановлює обмеження для видатків. Керівництво держави запроваджує різні програми, спрямовані на систематичне зменшення обсягів видатків [78].

Використання досвіду Німеччини в сучасних умовах України є суперечливим, оскільки необхідність фінансування інфраструктурних проектів та докорінна зміна економічної системи не дозволяє розширити механізм секвестру на потрібному рівні.

У Великобританії використовується середньострокове планування видатків на трирічний термін. Під час планування і здійснення контролю

державних видатків у середньостроковій перспективі дотримуються двох основних правил: уряд може брати позики лише з метою їх інвестування, а не для фінансування поточних витрат; співвідношення чистого державного боргу і ВВП повинно утримуватись на визначеному законодавчому рівні. Особливістю середньострокового бюджетування у Великобританії є те, що розпорядники бюджетних коштів мають право переносити невикористані кошти у планах видатків з одного року на інший [26, с. 92].

Застосування досвіду Великобританії, на нашу думку, є доцільним та можливим в сучасних умовах для України. Враховуючи певну спорідненість у засадах бюджетного планування видатків можна запозичити перенесення на наступний бюджетний період невикористаних коштів з метою забезпечення ефективного їх використання та зниження бюджетних дисбалансів.

Розглядаючи середньострокове планування видатків у Швеції, можна констатувати факт його законодавчого затвердження. Воно ґрунтується на принципі трирівневого складання фіскального плану, здійснюється на три роки та є основою для складання щорічного бюджету. З метою підвищення ефективності здійснення бюджетного планування у Швеції було створено спеціальний відділ прогнозування, який оновлює прогнози до 6 разів на рік. Саме тому Швеція, в особі зазначеного органу, змогла підвищити фіскальну дисципліну в середньостроковому періоді. У Додатку Е наведено етапи складання фіскального плану у Швеції.

Застосування досвіду планування видатків бюджету у Швеції є можливим, однак за умови передбачуваності бюджетно-податкової політики та завершення процесу децентралізації влади для формування стабільного соціально-економічного середовища в країні.

Середньострокове бюджетне планування у Туреччині передбачає одночасну централізацію та перерозподіл повноважень з прийняття рішень у процесі здійснення планування, тобто делегування окремих повноважень на

нижчі рівні. Фіскальне планування у Туреччині здійснюється в три етапи: довгостроковий план, середньостроковий план та річний бюджет. Завдяки наявності жорсткої вертикалі уряду суттєво підвищується якість контролю видатків, проте у розпорядників коштів практично не залишається можливості для надання пропозицій та нових фіскальних ініціатив.

У Франції середньострокове бюджетне планування здійснюється на трирічний період, проте обов'язковим є розробка перспективного аналізу та довгострокового прогнозу на 10 років. Середньостроковий план розробляється на основі обміну інформацією між підприємцями й державою, в результаті чого уряд отримує відображення реальних і прогнозних макроекономічних показників, на яких базується бюджетне планування. Отже, у Франції спостерігається демократизація бюджетного процесу, шляхом залучення широкого кола експертів, уповноважених представників міністерств [30, с. 18].

Дана практика є прийнятною в сучасних умовах України, однак потребує удосконалення відносин зв'язок «державна – економічно-активне населення».

В працях провідних вітчизняних та зарубіжних науковців багато уваги приділяється зарубіжному досвіду Японії та США з огляду на їх економічний розвиток та прогресивні погляди у плануванні видатків бюджету.

Наприклад, Японія використовує середньострокове планування видатків як засіб економічного зростання, шляхом використання бюджетних програм, метою яких є мобілізація всіх ланок економічної системи країни в загальнонаціональних інтересах. Часовий горизонт планування зазвичай дорівнює 5 рокам, прогнозування – 15 рокам. Процес стратегічного планування включає чотири стадії: формулювання передумов, визначення проблем, довгострокову стратегію, середньострокові та короткострокові плани [14, с. 230].

За дорученням Уряду Японії, з використанням методів аналізу статистичних даних розробляються довгострокові індикативні плани, в яких сформульовані найважливіші стратегічні цілі держави та на основі яких будується прогноз економічного розвитку країни в цілому та у галузевому розрізі.

Зарубіжний досвід США у плануванні видатків бюджету свідчить про те, що процес планування охоплює п'ять років та здійснюється через оцінку обсягу видатків, які слугують індикаторами для прийняття правильних рішень уряду відповідно до середньострокових цілей соціально-економічного розвитку країни. Середньострокове планування видатків здійснюється на всіх рівнях бюджетної системи та держава відіграє провідну роль у реалізації головних пріоритетів розвитку національної економіки.

Враховуючи відмінності в побудові державного та політичного устрою, темпів економічного зростання вищезгаданих країн, вважаємо, що застосування досвіду Японії та США на даному етапі розвитку України є доречним, оскільки економічне зростання цих країн відбувається випереджальними темпами та є стабільним. Здійснення прогнозів та планів є можливим у довгостроковій перспективі.

Набутий роками світовий досвід демонструє, що в процесі середньострокового планування видатків важливо врахувати етап розробки конкретного плану. Ефективність використання висхідного планування сумнівна, враховуючи можливість отримання недостовірної та неточної інформації. В той же час, планування з використанням підходу «знизу вгору» є менш ощадливим та не враховує розроблені макроекономічні прогнози. Тому доречним вважаємо поєднання цих підходів, виходячи з етапу планування.

Моделі середньострокового планування видатків у міжнародній практиці мають певні відмінності з огляду на національні особливості країн. У

зв'язку з цим основними критеріями, що спричиняють появу різних підходів до механізму застосування середньострокового бюджетного планування, виступають рівень політичної волі; період планування; область використання; рівень деталізації; визначення планового показника; неврахування окремих пунктів, статей; перехідні кошти; обов'язковий характер [77].

У Додатку Ж вважаємо за доцільне розглянути використання деяких критеріїв з вищезазначених, враховуючи особливості вітчизняної системи планування:

- рівень деталізації. Така практика є корисною для України з огляду на необхідність економії коштів та спрямування їх у ті галузі, які цього потребують.

- перехідні кошти. Для України імплементація такого досвіду є особливо актуальною, оскільки в кінці бюджетного періоду активно і не завжди ефективно витрачаються невикористані кошти, що не переносяться на наступний період. Тому, з метою відображення дійсних потреб суспільства та можливістю скорочення витрат у майбутньому, доцільно застосовувати цей критерій.

- обов'язковий характер середньострокового планування видатків. В сучасних умовах слід виділити досвід Данії та Нідерландів, оскільки інфляційний фактор у вітчизняній економіці має перманентний характер.

Досвід зарубіжних країн підтверджує значимість планування видатків бюджету, оскільки воно є потужним інструментом впливу на соціально-економічний розвиток. В Україні наразі найприйнятнішим є імплементація досвіду Великобританії. Заслугує на увагу практика планування Франції, однак для досягнення позитивного результату необхідним є внесення відповідних коректив. Досвід інших країн є більш радикальним, тому впровадити його в сучасних умовах України буде складно та неефективно.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

2.1. Бюджетні видатки як складова державного регулювання соціально-економічного розвитку України

Сучасні тенденції розвитку бюджетної політики характеризуються посиленням ролі бюджетних видатків у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави та регіонів. Для дослідження поточного стану видаткової частини Зведеного бюджету України пропонуємо розглянути її динаміку та структуру у 2013-2017рр.

Згідно даних, наведених у Додатку 3.1., видатки Зведеного бюджету України в аналізованому періоді зросли на 551129,3 млн. грн., тобто у 2,09 рази (з 505843,8 млн. грн. у 2013 р. до 1056973,1 млн. грн. у 2017 р.). Відповідно темп приросту показника мав позитивну динаміку та його середнє значення за досліджуваний період склало 17,1%. Найвищий темп приросту становив у 2015 р. – 29,96%. Слід зазначити, що в 2016 р. обсяг видатків Зведеного бюджету України склав 835832,1 млн. грн. Хоча темп їхнього приросту зберіг позитивне значення, склавши 22,94%, спостерігалось його уповільнення на 7,02 в. п. в порівнянні з 2015 роком. В 2017 р. темп приросту показника склав 26,46%, а отже відбулося прискорення його зростання. Наочне зображення динаміки обсягу видатків Зведеного бюджету України представлено у Додатку 3.2.

Видатки Зведеного бюджету України консолідують обсяги бюджетних коштів, зосереджених у державному та місцевих бюджетів. З огляду на це,

необхідно здійснити оцінку видаткової частини Зведеного бюджету України у розрізі її складових (рис. 2.1).

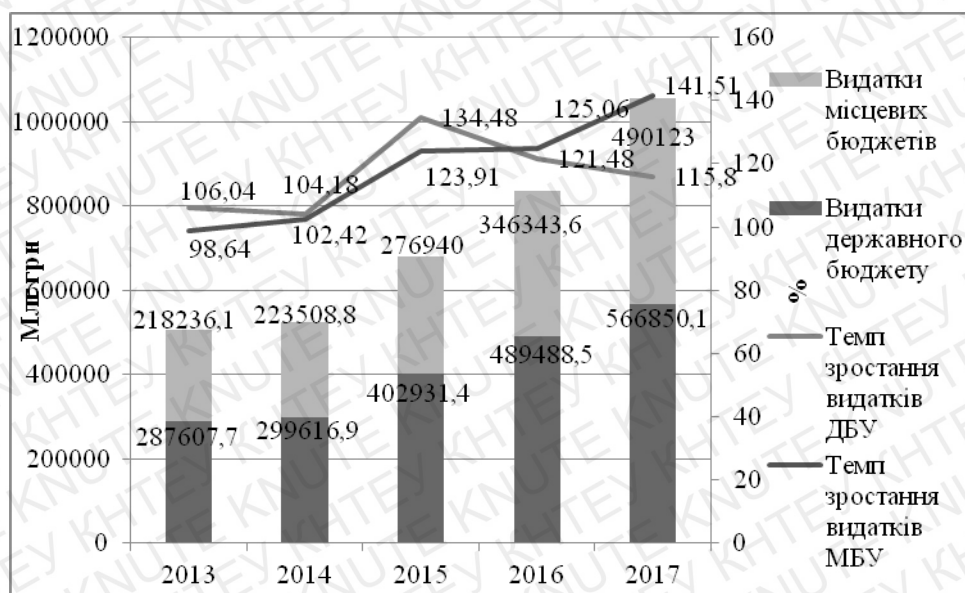

Рис. 2.1. Динаміка видаткової частини державного та місцевих бюджетів за 2013-2017рр., млн. грн, %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Впродовж аналізованого періоду видатки Державного бюджету України зросли в 1,97 разів з 287607,7 млн. грн. у 2013р. до 566850,1 млн. грн. у 2017 р. В цілому їх обсяг мав позитивну динаміку та абсолютний приріст показника станом на 2017 р. склав 279242,4 млн. грн. Зауважимо, що темпи приросту видатків Державного бюджету України за досліджуваний період сповільнюються, не зважаючи на стабільне зростання обсягів видатків. У 2015р. темп приросту показника виявився найвищим та склав 34,48%. В 2016-2017 рр. спостерігалось уповільнення темпу приросту на 18,68 в. п. Частка видатків Державного бюджету України у загальній структурі станом на 2017 рік склала 53,63% та відповідно скоротилась в порівнянні з 2014-2015рр, коли спостерігалось її зростання до 59,27%.

Видатки місцевих бюджетів мали позитивну динаміку та зросли на 271886,9 млн. грн., тобто у 2,3 рази (з 218236,1 млн. грн у 2013р. до 490123 млн. грн. у 2017р.). Слід зауважити, що станом на 2013р. відбулося

скорочення видатків місцевих бюджетів на 0,4%. За період 2014-2017рр. темпи приросту обсягів видатків мали помірний характер та склали у 2017р. 41,51%, що на 39,09 в. п. перевищує темп приросту в 2014р. Частка видатків місцевих бюджетів у загальній структурі у 2017р. склала 46,37% та відповідно зросла в порівнянні з 2014-2015рр, коли відбулося її скорочення до 40,73%.

Для більш поглибленого аналізу важливим є дослідження стану та структури видаткової частини Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією видатків. Зазначимо, що проведення такої оцінки здійснюється без урахування міжбюджетних трансфертів. Згідно даних, наведених у Додатку І, представимо структуру видатків за функціональною класифікацією на рис. 2.2.

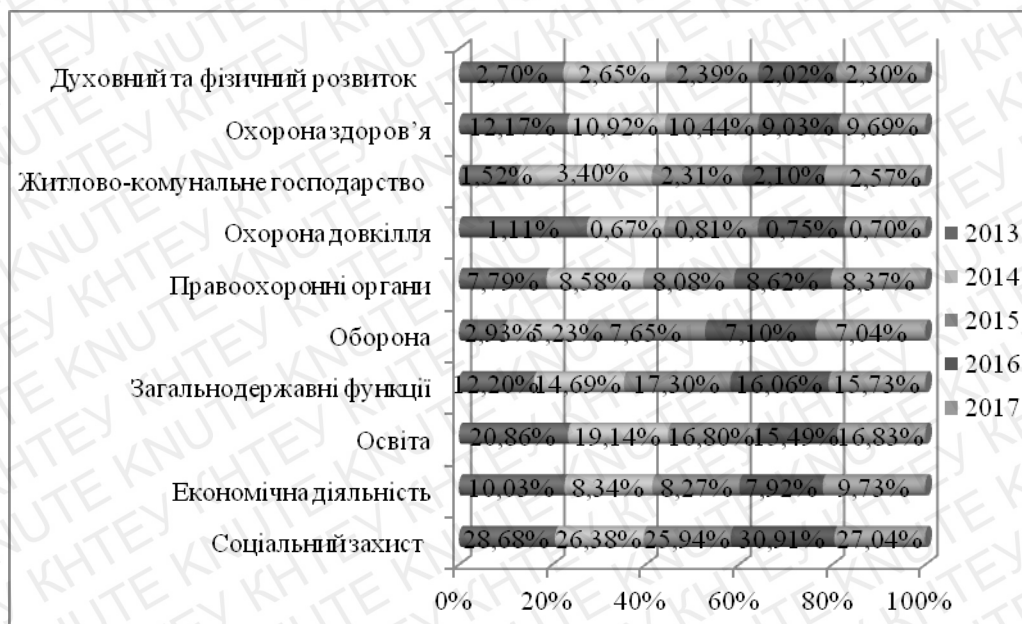

Рис. 2.2. Структура видатків Зведеного бюджету України у 2013-2017 рр. за функціональним призначенням, %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Найбільшу питому вагу займають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, частка яких упродовж досліджуваного періоду практично не змінювалась та дорівнювала в середньому 27,79%, а показник збільшився у період 2013-2017 рр. на 140699,1 млн. грн (з 145062,6 млн. грн.

до 285761,7 млн. грн.). Необхідно зауважити, що у 2014 р. відбулося скорочення обсягу показника на 7057,9 млн. грн та відповідно простежується від'ємний темп приросту на рівні -4,87%. У 2016р. відбулося різке зростання на 18,71 в. п. до максимального розміру за аналізований період. В 2017 р. темп приросту показника склав 10,62%, що говорить про сповільнення зростання обсягів видатків на соціальний розвиток.

Видатки на освіту впродовж 2013-2017рр. переважно зростали, проте в 2014р. відбулося зменшення абсолютного значення на 5429,2 млн. грн., і відповідно в цьому році простежується від'ємний темп приросту -5,14%, що пояснюється змінами соціально-економічного становища країни. Питома вага показника становила в середньому 17,82%, а його обсяги за аналізований період зросли на 72377,1 млн. грн. (з 105538,7 млн. грн. у 2013р. до 177915,8 млн. грн. у 2017р.).

Також необхідно виділити напрями видатків на управління – видатки на загальнодержавні функції, на оборону, на підтримку громадського порядку, забезпечення безпеки та діяльності органів судової влади, частки яких в середньому за аналізований період склали – 15,2%; 5,99%; 8,3% відповідно.

Обсяги видатків на загальнодержавні функції впродовж 2013-2017рр. зросли на 104592,9 млн. грн., тобто 2,7 рази, з 61702,2 млн. грн. у 2013р. до 166295,1 млн. грн. у 2017р. Це, в основному, відбулося за рахунок зростання витрат на обслуговування боргу з 33172,1 млн. грн. у 2013р. до 110578,2 млн. грн. у 2017р. Найвищий темп зростання простежується у 2015р. – 53,09%.

Також, варто зазначити, що відбулося стрімке зростання обсягів видатків на оборону аж у 5 разів, а саме на 59516 млн. грн. (з 14844,4 млн. грн. у 2013р. до 74360,4 млн. грн. у 2017р.). Така динаміка спричинена загостренням військово-політичної та соціально-економічної

ситуації в 2013-2014рр., відповідно станом на 2015 рік темп приросту видатків на оборону склав 90,08%. Щодо видатків на правоохоронні органи, то спостерігається позитивна динаміка зростання їх обсягів. Абсолютний приріст показника у 2017р. склав 49076,1 млн. грн., відповідно обсяги видатків зростали стабільно, тому темп приросту становив у середньому рівні 22,56%.

Видатки на економічну діяльність протягом аналізованого періоду переважно зростали, а їх частка у загальній структурі мала спадну динаміку та зменшилась у 2016р. на 2,11 в. п. у порівнянні з 2013 р. Це пов'язано, передусім, із збільшенням частки видатків на загальнодержавні функції та видатків на оборону. Абсолютний приріст показника у 2017 р. склав 52125,6 млн. грн. (50757,8 млн. грн. у 2013р. до 102883,4 млн. грн. у 2017р.). У 2014р. відбулося скорочення обсягів видатків на економічну діяльність на 7120,2 млн. грн. та темп приросту досяг мінімального значення -14,03%. У 2017р. спостерігається різке зростання обсягів видатків на економічну діяльність на 36692,1 млн. грн. в порівнянні з 2016р. та темп приросту склав максимальне значення в аналізованому періоду – 55,43%.

Зазначимо, що скорочення частки видатків на економічну діяльність на сучасному етапі розвитку є негативним явищем, оскільки саме цей показник виступає інструментом стабілізації макроекономічної рівноваги в умовах кризи та забезпечує стійкі темпи економічного зростання країни загалом.

Інші категорії займають порівняно незначну частку в структурі видатків Зведеного бюджету України. Практично без змін залишились видатки на духовний та фізичний розвиток, видатки на житлово-комунальне господарство, частка яких в середньому становила 2,41% та 2,38% відповідно. Частка видатків на охорону здоров'я та видатків на охорону навколишнього природного середовища скоротилась за досліджуваний період на 2,48 в. п. та 0,41 в. п. відповідно.

З метою дослідження сутності видатків бюджету як складової державного регулювання соціально-економічного розвитку України, продовжимо аналіз у контексті деталізації найбільш вагомих напрямів згідно функціональної класифікації. Ними є видатки на соціальний захист і видатки на економічну діяльність.

Адресна підтримка малозабезпечених громадян, диференціація прожиткового мінімуму залежно від групи населення, соціальна допомога та підтримка громадян є ключовими питаннями у здійсненні видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Структуру видатків Зведеного бюджету України на соціальний захист за 2013-2017 рр. подано на рис. 2.3.

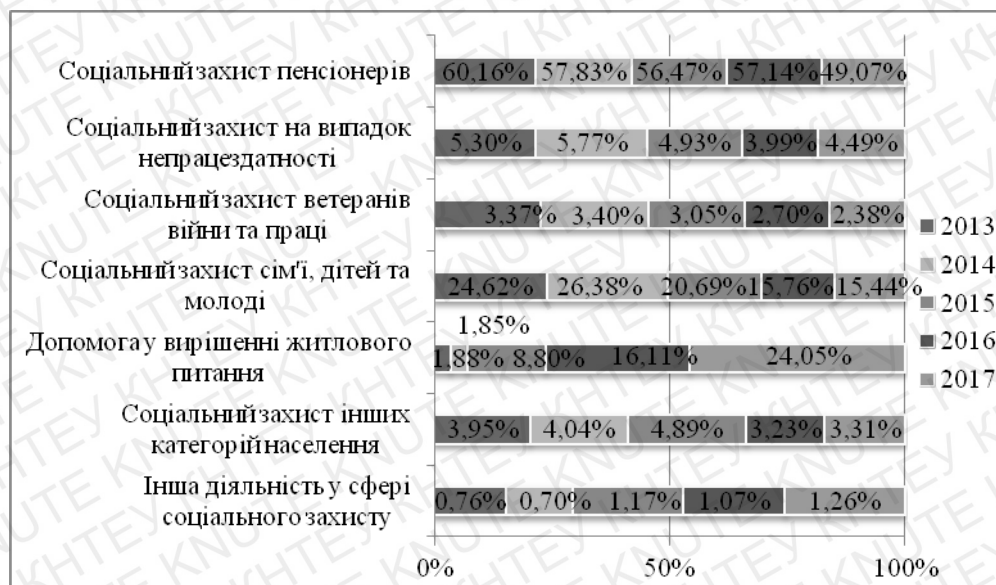

Рис. 2.3. Структура видатків Зведеного бюджету України на соціальний захист у 2013-2017 рр., %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Найбільшу питому вагу у структурі видатків на соціальний захист займають видатки на соціальний захист пенсіонерів, частка яких протягом останніх п'яти років скоротилася на 11,09 в. п. та склала у 2017р. 49,07%. Видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді займають друге місце у загальній структурі, частка яких також мала спадну динаміку щодо їх обсягів.

Питома вага показника скоротилась на 9,18 в. п. та склала у 2017р. 15,44%. Також, слід зазначити, стрімке зростання частки обсягів видатків на допомогу у вирішенні житлового питання з 1,88% у 2013р. до 24,05% у 2017р. Абсолютний приріст показника склав 22,17 в. п. Всі інші категорії займають незначну частку в структурі видатків Зведеного бюджету України на соціальний захист.

Видатки бюджету на економічну діяльність повинні забезпечувати сталий економічний розвиток, підтримку пріоритетних галузей економіки, створювати сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, покращення умов інвестиційного середовища та створення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Найбільшу питому вагу у структурі видатків на економічну діяльність займають видатки на транспорт, частка яких впродовж аналізованого періоду мала змінну тенденцію. Найбільша питома вага показника спостерігалася у 2015р. та склала 55,3% від загальної структури, найменше значення – 35,25% у 2013р. (рис. 2.4).

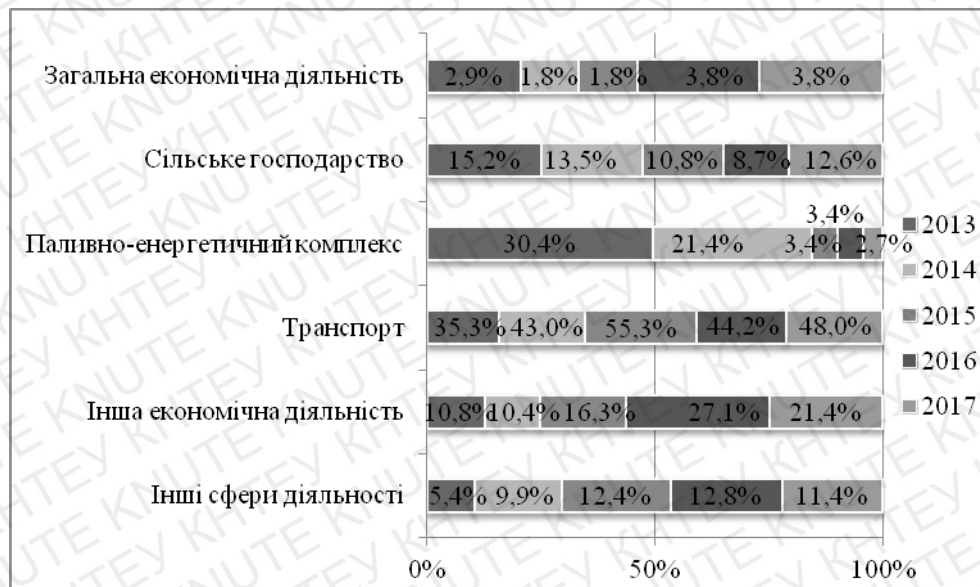

Рис. 2.4. Структура видатків Зведеного бюджету України на економічну діяльність у 2013-2017рр., %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Наступними, за питомою вагою є видатки на іншу економічну діяльність, частка яких протягом 2013-2017рр. зросла на 10,58 в. п., тобто майже у 2 рази. Слід зауважити, що питома вага видатків на паливно-енергетичний комплекс скоротилась аж у 11 разів та займала 2,74% у загальній структурі видатків на економічну діяльність. Також значну частку займають видатки на сільське господарство, середнє значення питомої ваги яких склало 12,14% за аналізований період. До інших сфер економічної діяльності слід відносити будівництво, фундаментальні дослідження, зв'язок, телекомунікації та технології, а також інші галузі економіки. Частка видатків вищезгаданого показника в середньому у структурі у 2013-2017 рр. становила 10,4%.

Дослідження бюджетних видатків варто продовжити з огляду на їх роль у процесі розширеного відтворення. Розглянемо видатки бюджету за економічною характеристикою операцій, згідно якої вони поділяються на капітальні та поточні (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Динаміка видатків Зведеного бюджету України у 2013-2017 рр. за економічною характеристикою операцій, млн. грн.

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Поточні видатки за аналізований період зросли на 480619,5 млн. грн. (з 476463,6 млн. грн. у 2013р. до 957083,1 млн. грн. у 2017р.). Обсяги капітальних видатків переважно зростали, абсолютний приріст за 2013-2017рр. склав 70509,7 млн. грн. Проте у 2014р. спостерігалась спадна динаміка обсягів капітальних видатків. Зазначимо також, що в структурі видатків Зведеного бюджету України за економічною характеристикою операцій у 2013-2017 рр. переважали поточні видатки. Починаючи з 2015р. спостерігаємо поступове заміщення поточних видатків капітальними (Додаток К).

Визначення цільового спрямування коштів здійснюється за допомогою відомчої класифікації видатків бюджету. У Додатку Л наведено динаміку видатків Зведеного бюджету України за органами влади, величина яких більша за 1 млрд. грн. у 2013-2017 рр. Як видно, найбільше видатків протягом досліджуваного періоду припадало на Міністерство фінансів України. Також значні суми коштів Зведеного бюджету було використано такими розпорядниками: Міністерство соціальної політики, Міністерство освіти і науки, Міністерство внутрішніх справ.

2.2. Аналіз виконання планів за видатками Зведеного бюджету України

Ефективне та результативне використання бюджетних коштів є однією з найважливіших проблем планування й виконання бюджету в умовах достатньо обмежених бюджетних ресурсів. Враховуючи це, стратегічно важливим в сучасних умовах є виконання запланованих показників видатків Зведеного бюджету, оскільки оцінка результативності повинна базуватися на досягненні реального економічного ефекту від їх здійснення.

Результативність виконання запланованих показників видатків бюджету наведено у Додатку М.1 та на рис. 2.6 представлено динаміку виконання видатків Зведеного бюджету України. Згідно наведених даних, видно, що впродовж аналізованого періоду план не виконувався, а фактичні показники виконання Зведеного бюджету України були нижчими від планових. Найскладніша ситуація за 2013-2017рр. щодо фінансування видатків зафіксована у 2014р., коли рівень недовиконання плану склав 88,9%. Найвище виконання цього показника спостерігається у 2015 р. – 94,79%, тобто простежується тенденція до зростання відсотка виконання плану на 3,57 в. п. порівняно з 2013р. Це, у свою чергу, свідчить про підвищення результативності виконання планових показників видатків. У 2017 р. відсоток виконання плану склав 94,43%, тобто, можна зазначити, що показник у аналізованому періоді не має стабільної тенденції до зростання.

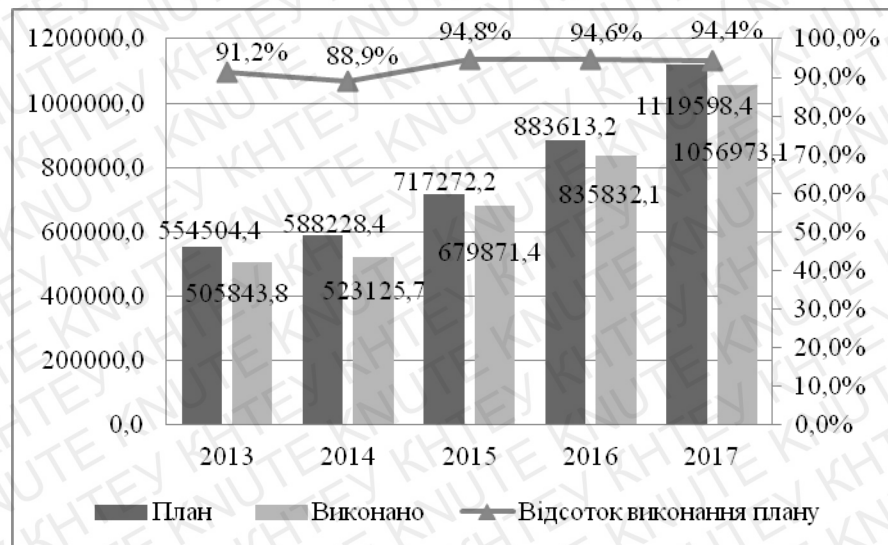

Рис. 2.6. Динаміка виконання видаткової частини Зведеного бюджету України у 2013- 2017 рр., млн грн, %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

В процесі економічного зростання важливим є визначення предметно-цільового спрямування бюджетних ресурсів. Досягнення зазначеного можливе з урахуванням економічної характеристики операцій, на які

здійснюються видатки бюджету. Згідно Додатку М.2 продемонструємо динаміку виконання планових показників поточних та капітальних видатків (рис. 2.7).

Згідно наведених даних, рівень виконання поточних видатків в аналізованому періоді не має стабільної тенденції, однак в середньому становить 95,33% від запланованих показників. Рівень виконання запланованих показників капітальних видатків за 2013-2017рр. підвищився на 21,56 в. п., з 56,2% у 2013р. до 77,76% у 2017р. Однак, така ситуація не є прийнятною, оскільки йдеться про недофінансування означеного напрямку витрачання коштів.

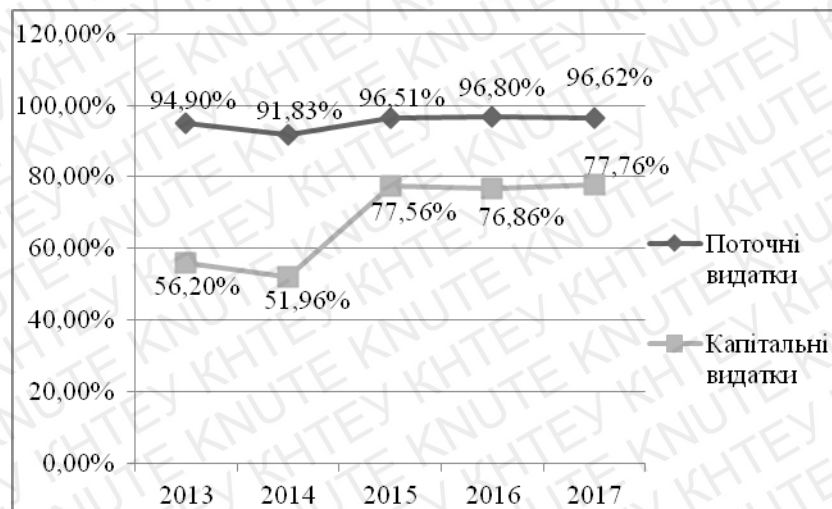

Рис. 2.7. Динаміка виконання показників видатків за економічною класифікацією у 2013-2017 рр., %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Планування бюджетних видатків в Україні супроводжується процесом оптимізації системи органів виконавчої влади в частині діяльності головних розпорядників бюджетних коштів та реалізації встановлених ними заходів.

У табл. 2.1 наведено результати аналізу процесу оптимізації кількості бюджетних програм в Україні за 2013–2017 рр.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості програм Державного бюджету України і головних
розпорядників коштів

Кількість програм та головних розпорядників коштів	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість бюджетних програм	636	587	458	472	483
Кількість головних розпорядників бюджетних коштів	93	89	82	83	85

Джерело: складено автором за [3-8; 79-83]

Необхідно зазначити про значне скорочення кількості програм протягом 2013–2015 рр., проте за 2016-2017 рр. їх кількість зростає на 25 од. Слід зауважити, що при скороченні кількості програм удвічі видатки на їх виконання зросли майже в 2 рази. Процес оптимізації їх кількості супроводжується й зменшенням числа головних розпорядників коштів шляхом ліквідації, реорганізації та об'єднання установ і організацій. Вважаємо, що скорочення кількості бюджетних програм одночасно зі збільшенням видаткової частини на реалізацію цих програм є безпосереднім свідченням неефективності їх фінансування.

Цілком очевидно, що бюджетні програми вирішують конкретні проблеми функціонування та розвитку держави. Вони виступають інструментом економії бюджетних коштів, тому ефективність їх виконання можна оцінити. Реалізація соціальної функції держави передбачає надання послуг для максимального задоволення потреб населення. В цьому аспекті бюджетні програми у сфері охорони здоров'я набувають все більшої актуальності, тому доцільним вважаємо проаналізувати результативність державних цільових програм у зазначеній сфері.

Зазначимо, що фінансування системи охорони здоров'я в Україні здійснюється за допомогою програмно цільового-методу, що дозволяє отримати конкретні результати від використання бюджетних коштів, а не

утримувати лікувальні установи незалежно від ефективності їх функціонування. У цьому контексті особливо важливим є оцінка результативності програми з огляду на поставлені цілі й очікувані результати, тому що це дає можливість оцінити дотримання цільового використання і обсягів виділених та освоєних коштів державного бюджету і позабюджетних джерел.

Тенденції останніх років демонструють зміщення акцентів бюджетно-податкової політики в сторону реалізації національних та регіональних програм. Для прикладу зауважимо, що зараз реалізується Загальнодержавна програма «Здоров'я - 2020: український вимір», спрямована на: профілактику неінфекційних захворювань та формування усвідомленого та відповідального ставлення населення до власного здоров'я; оптимізацію організації та фінансування системи охорони здоров'я [64, с. 103].

У табл. 2.2 наведено обсяги бюджетних видатків, що здійснюються на фінансування Міністерства охорони здоров'я та державних цільових програм.

Таблиця 2.2

Обсяги видатків з бюджету на фінансування державних цільових програм
Міністерства охорони здоров'я України, млн. грн.

Найменування	2013	2014	2015	2016	2017
Міністерство охорони здоров'я України, усього	821,0	295,8	11411,03	12123,97	16446,49
Індекс до попереднього року	1,33	0,36	38,57	1,06	1,36
Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів	-	-	4098,86	4149,02	5949,01

Джерело: складено за даними [79-83]

За період 2013-2014рр. фінансування державних цільових програм у сфері охорони здоров'я було вкрай низьким. Починаючи з 2015р. спостерігаємо збільшення обсягу коштів на фінансування зазначеної сфери.

Зокрема, за 2015-2017рр. абсолютний приріст показника склав 5035,46 млн. грн. Зазначимо, що в аналізованому періоді рівень виконання планових показників видатків на охорону здоров'я в середньому становив 93,68% (рис. 2.8).

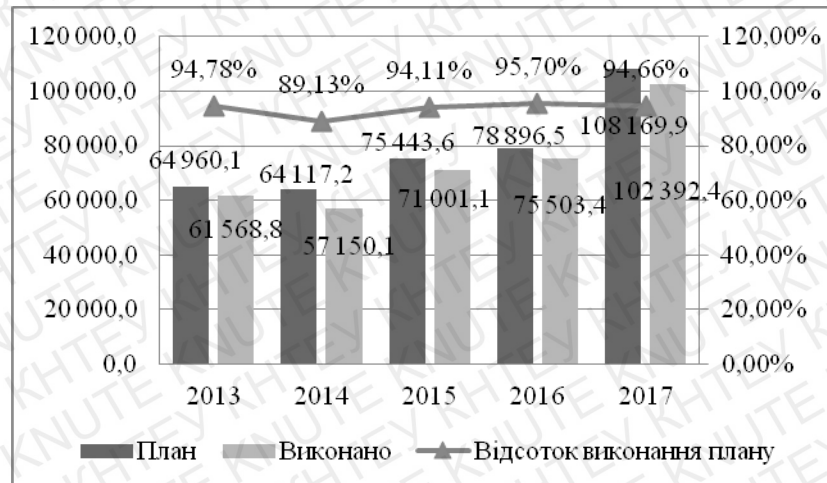

Рис. 2.8. Динаміка виконання показників видатків на охорону здоров'я у 2013- 2017 рр., млн грн, %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Фактичні показники виконання державних програм свідчать про невиконання запланованих показників. Поряд із цим, уряд проводить ряд заходів щодо розширення фінансування та підвищення ефективності використання бюджетних коштів у контексті реалізації державних програм. Важливим для дослідження формування видатків бюджету є оцінка їх результативності щодо реалізації ефективної та дієвої соціально-економічної політики держави.

2.3 Результативність видатків бюджету як інструменту реалізації соціально-економічної політики держави

Ефективність реалізації бюджетної політики у сфері видатків здійснює вагомий вплив на соціально-економічний розвиток держави в цілому. В свою чергу, за рахунок видатків відбувається відновлення та стабілізація темпів

економічного зростання шляхом використання внутрішнього потенціалу держави. Частку видатків бюджету у валовому внутрішньому продукті подано у Додатку Н та рис. 2.9.

Дані свідчать про пропорційне зростання обсягів видатків бюджету та валового внутрішнього продукту. Відповідно темпи приросту показників в середньому склали: 17% - для видатків бюджету, 16,8% - для ВВП. Починаючи з 2015 р. ВВП зростало меншими темпами, ніж видатки бюджету, що може свідчити про невідповідність обсягів бюджетних видатків показникам економічного розвитку.

Рівень ВВП у видатках бюджету протягом аналізованого періоду у середньому склав 34,6%. У 2017р. частка зазначеного показника склала 35,43%, що є максимальним значенням в аналізованому періоді, найнижчою частка була в 2014р. - 33,39%. Не зважаючи на циклічні коливання економічного розвитку, рівень перерозподілу був приблизно однаковим і не перевищував 36 %.

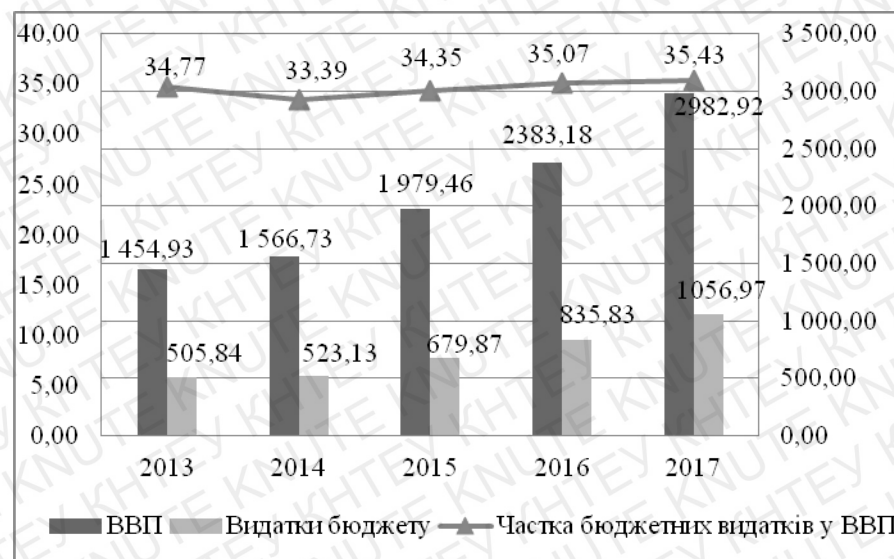

Рис. 2.9. Динаміка видатків Зведеного бюджету України відносно ВВП у 2013- 2017 рр., млрд. грн. %

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

Бюджетна політика у частині видатків має забезпечувати економічне зростання держави. Результативність державного втручання в ринкові механізми є беззаперечною. Так, збільшення державних видатків з точки зору їх впливу на макроекономічні процеси фактично буде тотожним приросту додаткових інвестицій. Саме тому додаткові державні витрати мають також і мультиплікаційний ефект та здійснюють вплив на відтворення суспільного продукту.

Мультиплікатор державних видатків дає можливість оцінити вплив витрат держави на величину валового внутрішнього продукту. Формули мультиплікатора державних видатків залежно від типу економіки подано у Додатку П. Оскільки Україна належить до країн з відкритою економікою, визначимо наступні показники розвитку економіки: споживчі витрати, імпорт товарів та послуг, податкові платежі та ВВП.

Аналізуючи величину коефіцієнта мультиплікації у 2013-2017 рр., побудуємо табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка показників для розрахунку величини коефіцієнта мультиплікації у 2013-2017 рр.

Показники	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млрд. грн.	1454,93	1566,73	1979,46	2383,18	2982,92
Імпорт товарів та послуг, млрд. грн	805,66	834,13	1084,02	1323,13	1618,75
Податкові платежі, млрд. грн.	353,97	367,51	507,64	650,78	828,16
Податкові платежі у % до ВВП	24,33	23,46	25,65	27,31	27,76
Частка податків у доходах	0,243	0,235	0,256	0,273	0,278
Споживчі витрати, млрд. грн.	1047,10	1120,88	1317,11	1544,58	1921,04

Гранична схильність до споживання	2,104	0,660	0,475	0,563	0,628
Гранична схильність до імпортування	-0,646	0,255	0,605	0,592	0,493

Джерело: складено за даними [69; 79-83]

Згідно наведених даних, здійснимо розрахунок мультиплікатора державних видатків для України:

2013 рік:

$$m_g = 1 - \frac{2,104 \times 1 - 0,243}{0} + \frac{-0,646}{0} \equiv -0,807$$

$$m_g = 1 - \frac{2,104 \times 1 - 0,243}{0} + \frac{-0,646}{0} \equiv -0,807$$

2014 рік:

$$m_g = 1 - \frac{0,660 \times 1 - 0,235}{0} + \frac{0,255}{1,333}$$

$$m_g = 1 - \frac{0,660 \times 1 - 0,235}{0} + \frac{0,255}{1,333}$$

2015

рік:

$$m_g = 1 - 0,475 \times \frac{1}{0} - 0,256 + 0,605 \cdot 0,799$$

$$m_g = 1 - 0,475 \times \frac{1}{0} - 0,256 + 0,605 \cdot 0,799$$

2016

рік:

$$m_g = 1 - 0,563 \times \frac{1}{0} - 0,273 + 0,592 \cdot 0,846$$

$$m_g = 1 - 0,563 \times \frac{1}{0} - 0,273 + 0,592 \cdot 0,846$$

2017

рік:

$$m_g = 1 - 0,628 \times \frac{1}{0} - 0,278 + 0,493 \cdot 0,962$$

$$m_g = 1 - 0,628 \times \frac{1}{0} - 0,278 + 0,493 \cdot 0,962$$

В результаті проведеного аналізу виявлено наступні зміни мультиплікатора державних видатків (рис. 2.10).

Отже, у 2013р. спостерігаємо від'ємне значення мультиплікатора державних видатків, що обумовлюється початком формування кризових явищ в економіці (всі витрати населення спрямовуються на поточне споживання, а не на заощадження). Зауважимо, що розраховуючи мультиплікатор без урахування факторів впливу за загальною формулою, його величина матиме додатне значення.

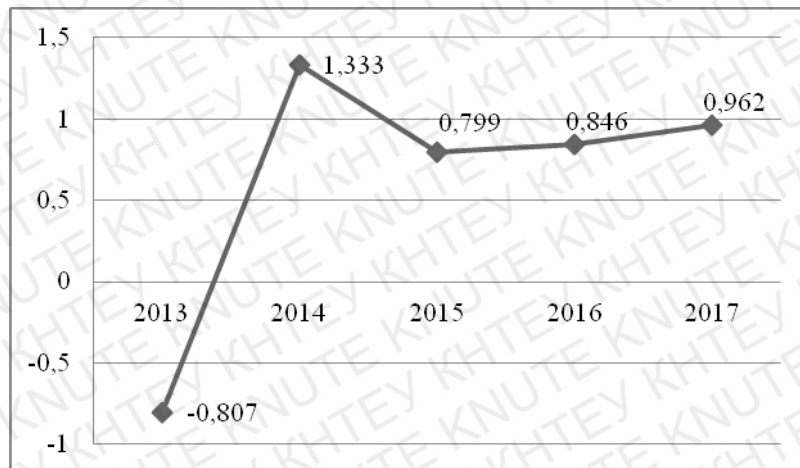

Рис. 2.10. Динаміка мультиплікатора державних видатків України у 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

У 2014 р. величина мультиплікатора склала 1,333. Це свідчить про стимулюючий вплив зростання бюджетних видатків на розмір ВВП. У 2015р. коефіцієнт мультиплікації зменшився на 0,534 порівняно з попереднім роком. Це відбулось за рахунок зменшення граничної схильності до споживання (на 0,185) та збільшення граничної схильності до імпортування (на 0,35). Як бачимо, зростання величини мультиплікатора державних видатків відбулось у 2016-2017 рр., що свідчить про зростання мультиплікативного впливу державних видатків на величину національного доходу України.

Вирішення стратегічних і тактичних завдань бюджетної політики у сфері видатків обумовлює необхідність визначення сформованої системи показників, що дозволяють здійснити оцінку їх ефективності. Поряд із цим,

вітчизняною та зарубіжною практикою вироблено ряд критеріїв, що дозволяє оцінити результативність виконання видатків бюджету.

Пропонуємо розглянути систему статистичних показників, що демонструють оцінку ефективності видаткової політики країни та дають змогу узгодити її із цілями соціально-економічного розвитку держави (Додаток Р).

1. Частка видатків Зведеного бюджету на охорону здоров'я у ВВП. Є важливим показником, що дозволяє оцінити ефективність видаткової політики у напрямку забезпечення належного рівня заходів сфери охорони здоров'я та участі у перерозподільчих процесах. Оптимальним значенням прийнято вважати 4%. Продемонструємо динаміку показника та порівняємо з його оптимальним значенням (рис. 2.11).

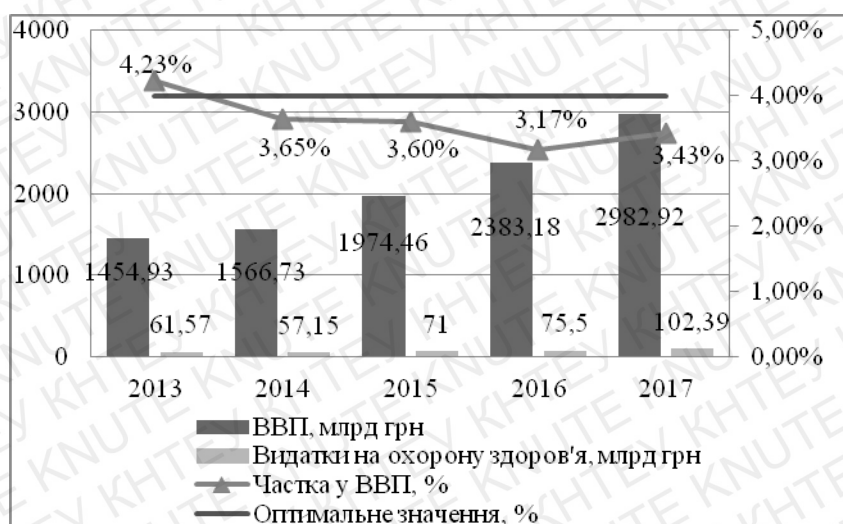

Рис. 2.11. Динаміка співвідношення видатків Зведеного бюджету України

на охорону здоров'я до ВВП у 2013-2017 рр., млрд грн, %

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

Отже, в аналізованому періоді спостерігаємо зменшення частки видатків на охорону здоров'я у ВВП. Оптимальним співвідношення було у 2013 р. (на рівні 4,23%), а протягом 2014-2017рр. оптимальна межа не досягається.

2. Частка видатків Зведеного бюджету на освіту у ВВП. Застосування цього показника дозволяє оцінити результативність видаткової

політики та результативність перерозподілу суспільного продукту у забезпеченні заходів сфери освіти. Оптимальним значенням вважається 8,3%.

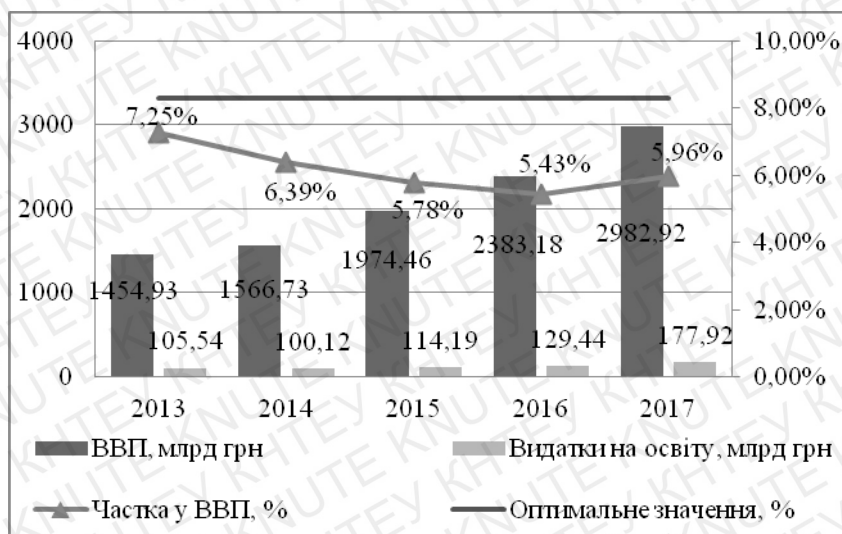

Рис. 2.12. Динаміка співвідношення витраток Зведеного бюджету України на освіту до ВВП у 2013-2017 рр., млрд грн, %

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

Рис 2.12 показує, що частка витраток освіти у ВВП не досягає оптимального значення. Наближеним до прийнятного рівня було значення показника у 2013р. – 7,25%.

3. Частка інвестиційних витраток Зведеного бюджету у ВВП. Демонструє ефективність спрямування інвестиційних коштів на розвиток економіки. Оптимального значення для показника не виявлено, тому вважаємо, що чим більша частка цих витраток у ВВП, тим краще для економічно- соціального розвитку країни.

Впродовж аналізованого періоду показник мав змінну тенденцію. Найнижчим значення показника було у 2014 р. – 1,29%. Починаючи з 2015 р. частка інвестиційних витраток у ВВП зростає на 2,06 в. п., що є позитивним свідченням структурних зрушень в економіці (рис. 2.13).

Підсумовуючи вищезазначене, слід сказати, що вибір таких показників є цілком обґрунтованим, оскільки здійснюючи бюджетні видатки у цих сферах та галузях, держава забезпечує процеси соціально-економічного розвитку у довгостроковій перспективі.

Рис. 2.13. Динаміка співвідношення інвестиційних видатків Зведеного бюджету України у ВВП у 2013-2017 рр., млрд грн, %

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

На основі проведеного аналізу та оцінки результативності видатків бюджету, необхідно зазначити, що їх обсяг має значний вплив на соціально-економічний розвиток держави, насамперед, за рахунок мультиплікативного ефекту. Однак наразі рівень виконання планових показників є незадовільним. Це обумовлено непродуктивністю деяких видатків, а також динамічністю бюджетної політики з огляду на ендогенні та екзогенні фактори.

У процесі оцінки формування та виконання бюджету за видатками нами виявлено ряд проблем. Це, зокрема, низька ефективність використання бюджетних коштів та їх нерівномірний розподіл, неузгодженість бюджетних програм із загальнодержавними планами розвитку, велика кількість правопорушень бюджетного законодавства, відсутність ефективного

механізму управління бюджетними коштами. Зазначимо, що соціальна спрямованість видатків унеможлиблює розвиток тих сфер та галузей, які мають більший ефект на процеси розширеного відтворення. Враховуючи виявлені недоліки, необхідно удосконалити підходи до системи управління видатками бюджету, що дозволить підвищити результативність їх використання.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

3.1. Напрями підвищення якості бюджетних видатків

Структура видаткової частини бюджету, за своєю сутністю, характеризує провідні цілі державного управління, його стратегічні і тактичні орієнтири. В свою чергу, ефективність обраного курсу бюджетної політики у сфері видатків безпосередньо впливає як на темпи економічного зростання в цілому, так і на обсяги суспільного продукту зокрема.

Проведене нами дослідження демонструє, що соціально-економічна сфера є пріоритетним напрямом витрачання бюджетних коштів в Україні, з огляду на обсяги її фінансування, які щорічно зростають. В цьому аспекті важливим є оцінка впливу бюджетної політики у сфері видатків на формування валового внутрішнього продукту. Тому пропонуємо розглянути економіко-математичну модель залежності обсягів ВВП від видатків зведеного бюджету та їх окремих складових.

Зауважимо, що видатки бюджету на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист є основними галузями соціальної сфери, тому їх

згруповано до категорії «Соціальні видатки» [47, с. 222]. Дані для побудови моделі представлено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Вихідні дані для побудови моделі залежності обсягу ВВП від видаткової частини Зведеного бюджету України

Рік	ВВП (Y)	Видатки зведеного бюджету (X)	Соціальні видатки (X ₁)	Видатки на економічну діяльність (X ₂)
2013	1454,93	505,84	312,17	50,76
Продовження таблиці 3.1				
2014	1566,73	523,13	295,26	43,64
2015	1979,46	679,87	361,53	56,26
2016	2383,18	835,83	463,27	66,19
2017	2982,92	1056,97	566,07	102,88
Разом	10367,22	3601,64	1998,3	319,73

Джерело: складено за даними [69; 79-83]

Використовуючи економетричні методи аналізу, зокрема пакет «Аналіз даних» MS Excel, побудуємо факторну економіко-математичну модель залежності обсягу валового внутрішнього продукту від видатків Зведеного бюджету України (рис. 3.1).

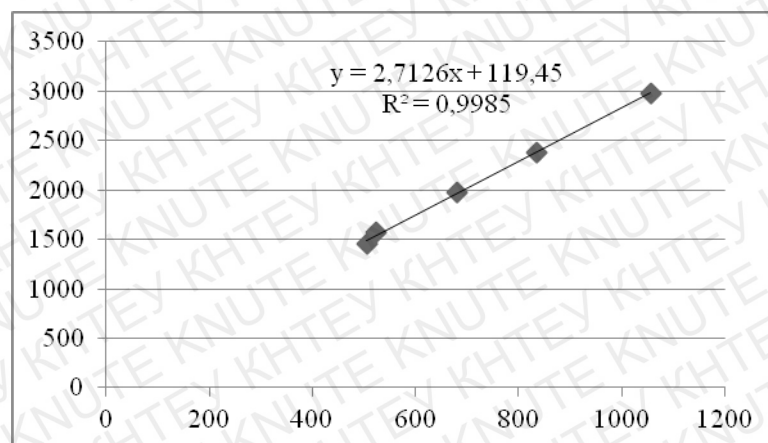

Рис. 3.1. Регресійна модель залежності обсягу ВВП від видатків Зведеного бюджету України

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

Згідно рис.3.1, рівняння кореляційно-регресійного аналізу має вигляд:

$$y = 2,7126 x + 119,45 \quad (3.1.)$$

де y – обсяг валового внутрішнього продукту, млн грн

x – обсяг видаткової частини зведеного бюджету, млн грн ;

Коефіцієнт множинної регресії $R = 0,999$ демонструє дуже щільний зв'язок між результативним показником та факторною ознакою. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,998$ вказує, що отримані спостереження на 99,8% підтверджують обрану модель. Тому, при збільшенні обсягу видатків зведеного бюджету на 1 млрд грн, обсяг валового внутрішнього продукту зросте на 2,71 млрд грн.

Для побудови багатофакторної моделі залежності обсягу ВВП від соціальних видатків та видатків на економічну діяльність необхідно дослідити силу взаємозв'язку між обраними факторними та результуючою ознаками з метою виключення їх мультиколінеарності. Результати розрахунків представлені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Кореляційна матриця

	y	X_1	X_2
y	1		
X_1	0,987743907	1	
X_2	0,947410898	0,962322	1

Джерело: складено за даними [69; 79-83]

Наведені у таблиці дані демонструють дуже тісний взаємозв'язок (більше за 0,7) між факторними ознаками, що вказує на можливість побудови недостовірної моделі. Виходячи з цього, вплив соціальних та економічних видатків на ВВП доцільно розглядати окремо. Таким чином ми оцінимо їх ефективність. Побудуємо факторну економіко-математичну модель залежності обсягу ВВП від соціальних видатків (рис. 3.2).

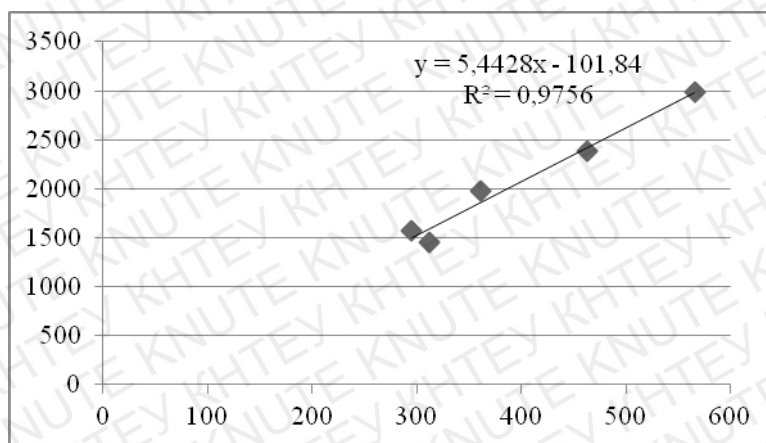

Рис 3.2 Регресійна модель залежності обсягу ВВП від обсягу соціальних видатків

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

Згідно рис 3.2, кореляційно-регресійне рівняння залежності обсягу ВВП від соціальних видатків має вигляд:

$$y = 5,4428 x - 101,84 \quad (3.2.)$$

Коефіцієнт регресії $R = 0,98$ демонструє щільний зв'язок між досліджуваними показниками. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,976$ вказує на достовірність обраної моделі. Відповідно до цього, при збільшенні обсягу соціальних видатків бюджету на 1 млрд грн, обсяг валового внутрішнього продукту зростає на 5,44 млрд грн.

Побудуємо факторну економіко-математичну модель залежності обсягу ВВП від видатків на економічну діяльність (рис. 3.3).

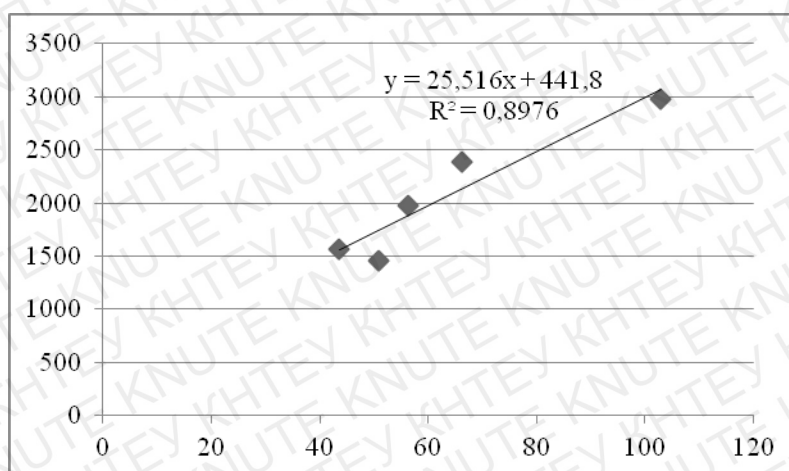

Рис. 3.3 Регресійна модель залежності обсягу ВВП від обсягу видатків на економічну діяльність

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

Кореляційно-регресійне рівняння залежності обсягу ВВП від видатків на економічну діяльність, згідно рис 3.3, представлено у вигляді:

$$y = 25,516x + 441,8 \quad (3.3.)$$

Значення коефіцієнт множинної регресії R на рівні 0,947 вказує на достатньо високу щільність зв'язку між обраними показниками. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,898$ вказує, що отримані спостереження на 89,8% підтверджують достовірність обраної моделі. В свою чергу, при збільшенні обсягу видатків бюджету на економічну діяльність на 1 млрд грн, обсяг валового внутрішнього продукту зросте на 25,52 млрд грн.

Незважаючи на значний обсяг соціальних видатків у зведеному бюджеті, ефективність впливу економічних видатків на ВВП в рази більша. Така ситуація, на наш погляд, обумовлена інституційною характеристикою видатків в частині їх поділу на продуктивні та непродуктивні.

Як бачимо, до першої групи належать видатки, що впливають на обсяг і темпи економічного зростання через збільшення факторів виробництва. До них належить видатки на інвестиційного характеру: економічна діяльність, освіта. Держава, впливаючи на поступове підвищення якості людського капіталу, збільшення кількості висококваліфікованих кадрів та на відповідне використання їх потенціалу, підвищує можливості країни у забезпеченні економічного зростання [21, с. 215]. В свою чергу, видатки на охорону здоров'я та соціальний захист справляють менший вплив на процес суспільного відтворення.

Враховуючи вищезазначену ситуацію, пропонуємо оцінити вплив соціальних видатків на формування ВВП при зменшенні їх обсягу на 20%. Згідно даних, наведених у додатку С.1, одержана модель має вигляд:

$$y = 6,8035x - 101,84 \quad (3.4.)$$

Модель демонструє, що зі зростанням видатків на 1 млрд грн, обсяг ВВП зростає на 6,8 млрд грн при достатніх коефіцієнтах регресії та детермінації – 0,988 та 0,976 відповідно. Як бачимо, скорочення обсягу соціальних видатків позитивно вплине на економічне зростання, а тому їх ефективність вища.

Прогнозування видатків бюджету на основі ключових цілей та пріоритетних завдань розвитку держави є запорукою ефективності використання бюджетних коштів в умовах обмеженості фінансових ресурсів. Зважаючи на це, вважаємо необхідним здійснити прогноз видатків Зведеного бюджету України на перспективу.

Згідно даних, наведених у додатку С.2, поліноміальна модель для оцінки параметрів рівняння регресії має наступний вигляд:

$$y = 29,066x^2 - 32,898x + 499,3 \quad (3.5.)$$

де y – прогнозний обсяг видатків бюджету у відповідному періоді, млрд грн;

x – відповідний прогнозний період;

Коефіцієнт детермінації (R^2) для даного рівняння становить 0,9946, що є свідченням вірно обраної моделі і достатньо високої точності прогнозованих даних.

Прогноз видаткової частини бюджету має наступний вигляд:

2018 рік (6-й період): $y = 29,066 \cdot 6^2 - 32,898 \cdot 6 + 499,3 = 1348,29$ млрд грн;

2019 рік (7-й період): $y = 29,066 \cdot 7^2 - 32,898 \cdot 7 + 499,3 = 1693,25$ млрд грн;

2020 рік (8-й період): $y = 29,066 \cdot 8^2 - 32,898 \cdot 8 + 499,3 = 2096,34$ млрд грн;

2021 рік (9-й період): $y = 29,066 \cdot 9^2 - 32,898 \cdot 9 + 499,3 = 2557,56$ млрд грн;

2022 рік (10-й період): $y = 29,066 \cdot 10^2 - 32,898 \cdot 10 + 499,3 = 3076,92$ млрд грн;

Необхідно зауважити, що в процесі суспільно-політичних перетворень та модифікацій бюджетної політики, здійснення прогнозних розрахунків видатків є більш реальним у середньостроковому періоді (до трьох років,

враховуючи 5-річний передпрогнозний період), однак виходячи з сучасних тенденцій прогнозування економічно розвинених країн світу, оцінка видатків здійснена з огляду на довгострокову перспективу. Продемонструємо прогнозовані обсяги видатків та темпи їх приросту (рис. 3.4).

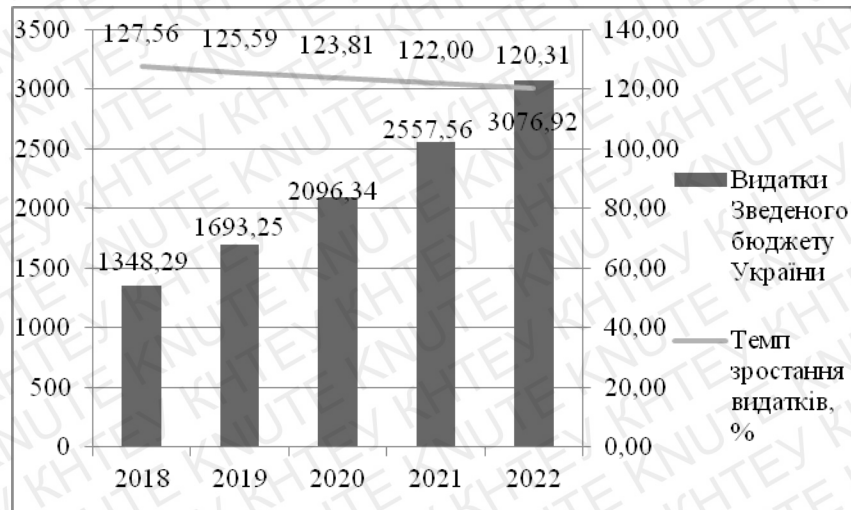

Рис. 3.4. Прогнозні обсяги видаткової частини Зведеного бюджету України у 2018-2022 рр, млрд грн, %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Згідно наведених даних, у прогностному періоді видаткова частина Зведеного бюджету України в абсолютному вираженні зросте на 1728,63 млрд грн (з 1348,29 млрд грн у 2018р. до 3076,92 млрд грн у 2022 р.), або у 2,3 разів. Безумовно, це є значним навантаженням на бюджет і потребує здійснення конкретних заходів бюджетної політики для покращення передбачуваної ситуації. Темпи приросту видатків у прогностному періоді уповільняться на 7,25 в. п. (з 27,56% у 2018 році до 20,31 в. п. у 2022 році).

Моделювання впливу видатків на процеси суспільного відтворення підтверджує необхідність оптимізації наявної структури видатків. В цьому аспекті необхідно раціоналізувати обсяги видатків на соціальну сферу шляхом перегляду пільг, поширення платних послуг. Виходячи із отриманих результатів моделювання, доцільним вважаємо скорочення непродуктивних

видів соціальних видатків, або ж зміну напрямів фінансування в сторону продуктивних.

Проведене дослідження дозволило систематизувати напрями підвищення ефективності видатків бюджету, що сприятиме ефективному розподілу фінансових ресурсів між усіма ланками бюджетної системи. До таких напрямів слід віднести:

- приведення у відповідність видатків на утримання органів державної влади, виходячи з реальної потреби в них. В контексті цього напрямку доцільно упорядкувати структуру органів державної влади та управління, залежно від обсягу повноважень та функцій, що підпорядковані виключно їх компетенції. Жорстка економія коштів дозволить залучити додаткові фінансові ресурси та спрямувати їх у стратегічно важливі галузі;

- підтримка розвитку малого та середнього бізнесу сприятиме прискоренню виходу країни на промислово розвинений рівень. Першочерговим завданням є фінансування обробної промисловості, паливно-енергетичного комплексу та інноваційних технологій, виходячи з досвіду розвинених країн;

- забезпечення цільового спрямування бюджетних коштів, що дозволяє раціонально розподілити бюджетні видатки та при цьому зберегти прозорість бюджету, як ключового принципу бюджетної системи;

- узгодження бюджетних програм з основними напрямами бюджетної політики держави, а також проведення заходів оптимізації мережі їх виконавців. В цьому аспекті також важливо мінімізувати число виконавців однієї програми при максимально можливій ефективності реалізації конкретного заходу;

- удосконалення та систематизація бюджетного законодавства в частині планування видатків бюджету. Це пов'язано із необґрунтованою кількістю внесених змін до нормативно- правових актів, що безпосередньо впливає на

точність планових розрахунків, а відтак, позначається на відхиленні фактичних показників видатків від запланованих;

- посилення відповідальності органів державної влади, підприємств, домогосподарств та окремих осіб за неефективне використання бюджетних ресурсів та підвищення дієвості контрольних заходів у частині встановлення планових показників на відповідний період;

- узгодження бюджетного і податкового законодавства з приводу тих нормативних положень, що забезпечують збалансованість дохідної та видаткової частин бюджету впродовж планового та наступних за плановим бюджетних періодах;

- удосконалення існуючої системи бюджетного планування з метою створення умов стійкого економічного розвитку, оптимізації видатків бюджету та можливості розробки планів на довгострокову перспективу;

- перегляд видатків на соціальну сферу, що проявляється у підвищенні соціальних стандартів та гарантій до рівня розвинених країн, упорядкування чинної системи пільг, вирішення проблеми дефіциту соціальних фондів в країні, встановлення граничного розміру видатків з метою спрямування їх у перспективні галузі на основі зарубіжного досвіду;

- врахування міжнародного досвіду у частині застосування особливих механізмів середньострокового бюджетного планування, що є специфічними для окремих країн залежно від типів соціально-економічного розвитку.

Отже, в умовах обмеженості бюджетних ресурсів та необхідності їх розподілу між основними напрямками соціально-економічного розвитку, оптимізація та пошук напрямів удосконалення видаткової частини бюджету набувають особливого значення. Реалізація зазначених у дослідженні напрямів сприятиме оптимізації обсягу та структури видатків, підвищенню дієвості контролю у сфері планування видатків з метою забезпечення рівня обґрунтованості планових показників, удосконаленню бюджетної політики,

зокрема, у частині середньострокового планування видатків на основі врахування ефективного досвіду зарубіжних країн.

3.2. Перспективи удосконалення механізму управління видатками бюджету в Україні

Забезпечення стабільності сучасної бюджетної системи є цілком залежним від дієвого та ефективного управління бюджетними ресурсами. Тому пріоритетним напрямом бюджетної політики є удосконалення та модернізація механізму управління видатками бюджету, що виступає інструментом державного регулювання економіки і, як наслідок, є фактором економічного зростання.

Головними складовими елементами механізму управління бюджетними ресурсами є: цільове, функціональне, методичне, інструментальне, організаційне управління та нормативно-правове регулювання. При комплексному використанні елементів цього механізму можливо досягти результативності системи управління на всіх рівнях соціально-економічного розвитку країни. [65, с. 168].

В цьому аспекті особливого значення набуває необхідність здійснення ефективних контрольних заходів з метою забезпечення цільового використання бюджетних коштів, усунення виявлених порушень або попередження нових. Об'єктивність оцінки та аналізу використання бюджетних коштів досягається завдяки діяльності незалежних органів державного фінансового контролю.

Однак набутий практичний досвід демонструє, що існуючий механізм управління бюджетними коштами діє не завжди ефективно, оскільки зафіксовано факти нецільового використання бюджетних коштів як їх розпорядниками, так і контролюючими органами. Наочним прикладом

неефективності здійснення контролю є динаміка обсягів виявлених порушень бюджетного законодавства у сфері видатків (рис. 3.5).

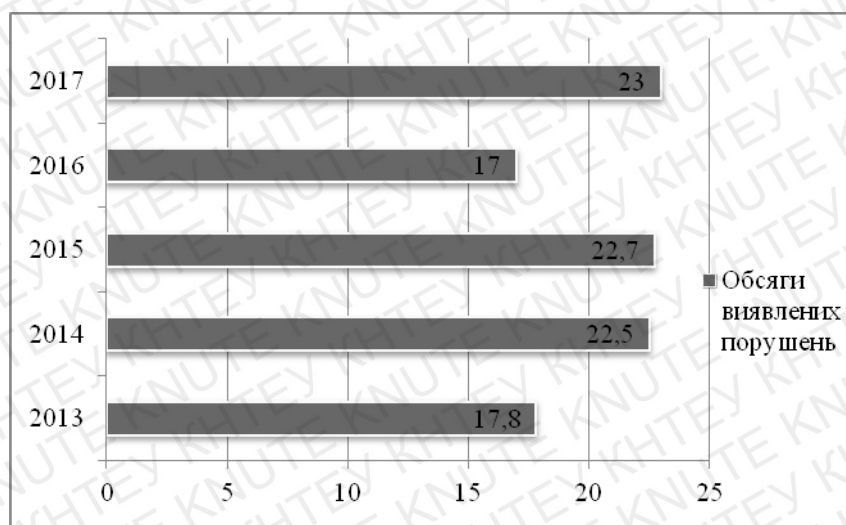

Рис. 3.5. Обсяги виявлених Рахунковою палатою порушень бюджетного законодавства та неефективного використання бюджетних коштів, порушень та недоліків адміністрування доходів державного бюджету, млрд грн

Джерело: побудовано за даними [72-76]

Результати проведених контрольних заходів вказують на системність скоєних порушень та їх повторюваність. Згідно наведених даних, найбільший обсяг порушень було виявлено у 2017 р. – 23,032 млрд. грн., в тому числі, неефективне та нецільове використання бюджетних коштів на суму 12,692 млрд. грн. [76].

Серед зафіксованих порушень у 2017 р. найбільшу частку становлять втрати бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень – 60,9%. Також, вагому частку у загальній структурі займають порушення, пов'язані з неефективним управлінням коштами шляхом тривалого їх утримання без використання – 10,8%; або внаслідок чого кошти було повернено до бюджету – 8,9%. Підкреслимо, що 5,1% структури припадає на неефективне управління коштами через недоліки в плануванні (рис.3.6).

Рис. 3.6. Структура неефективного управління та використання державних коштів, виявлених у 2017 році, за видами порушень, %

Джерело: побудовано за даними [72-76]

Залежно від напрямів спрямування бюджетних коштів згідно функціональної класифікації, виявлено значні обсяги неефективного управління та їх використання.

У 2017 р. найбільше порушень скоєно у економічній сфері – 3914,9 млн. грн. Окремим напрямом є фінансування агропромислового комплексу, в якому здійснено порушень на суму 537,5 млн. грн. Зауважимо, що у сфері охорони здоров'я неефективне використання коштів складає 501 млн. грн. Це підтверджує непродуктивність витрачання коштів, спрямованих у зазначену сферу (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Обсяги неефективного управління та використання державних коштів, виявлених у 2017 році, за напрямками, млн грн

Джерело: побудовано за даними [72-76]

Враховуючи вищезазначене, можна констатувати недосконалість механізму управління бюджетними коштами. Підвищення якості механізму управління видатками є можливим за умови: збалансованості дохідної частини бюджету, що дозволить передбачити обсяги необхідних бюджетних ресурсів; приведення у відповідність норм чинного бюджетного законодавства з тактичними і стратегічними пріоритетами розвитку; неупередженості дій виконавчих органів влади в процесі прийняття ними рішень.

Удосконалення механізму ефективного управління бюджетними видатками потребує обґрунтованості їх показників, що мають бути визначені з урахуванням адаптації критеріїв оцінювання до національних особливостей соціального та економічного розвитку та існування держави. Так, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд у своїх рекомендаціях щодо якісного управління видатками наголошують не на оптимізації обсягів видатків, а саме на принципах ефективного управління бюджетними коштами [35, с. 124].

Механізм управління видатками бюджету є багатоаспектним явищем, оскільки він може виступати інструментом бюджетного контролю. Якщо механізм управління видатками бюджету через методичний інструментарій задає параметри процесу розподілу і використання коштів бюджету, то бюджетний контроль повинен визначати його якісну складову [20, с. 34].

Тому доцільно розглядати напрями удосконалення механізму управління видатками бюджету крізь призму підвищення дієвості контролю за витрачанням бюджетних коштів, шляхом:

- зміщення акцентів на ведення послідовного та неупередженого контролю. Функціонування дієвої системи контролю дозволить оперативно реагувати на непередбачувані ризики, забезпечувати законність здійснюваних операцій з бюджетними коштами, вчасно отримувати інформацію про наявні факти порушень. Доцільним вважаємо перехід від наступного контролю до превентивного, що сприятиме попередженню зловживань у бюджетній сфері;

- внесення змін до законодавчої бази з метою створення відповідних умов для підвищення ефективності системи управління бюджетними ресурсами в частині їх використання;

- проведення роз'яснювальних робіт з виконавцями бюджетних програм, своєчасність та повнота доведеної інформації про зміни законодавства, а також посилення відповідальності органів державної влади за нецільове витрачання коштів. Вважаємо, що найбільш прогресивною формою контролю у зазначеній сфері є моніторинг, що забезпечить постійне спостереження за реалізацією бюджетних програм.

При цьому важливим напрямом удосконалення бюджетного контролю є створення автоматизованої інформаційно-аналітичної системи на основі сучасних технологій та з урахуванням європейських стандартів. Важелі бюджетної політики повинні бути системно узгоджені з іншими

інструментами розвитку. Зміни у структурі видатків бюджету та реалізація визначених реформ не спроможні підвищити ефективність управління видатковою частиною бюджету без комплексного застосування елементів середньострокового бюджетного планування [38, с. 16].

Подальшими трансформаціями в процесі вдосконалення управління бюджетними видатками в Україні мають стати: скорочення дефіциту бюджету, що сприятиме збалансованості видаткової та дохідної частини; забезпечення прозорості у сфері державних фінансів; перегляд необхідності здійснення певних видів видатків з метою їх оптимізації та підвищення рівня відповідності загальнодержавним стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку.

Зазначимо, що досягнення стратегічних цілей можливе за умови переорієнтації напрямів бюджетної політики від управління видатками до управління запланованими результатами. Наступним пріоритетним напрямом підвищення якості управління видатками є удосконалення системи планування видатків бюджету як інструменту обґрунтованості бюджетних витрат.

3.3. Шляхи підвищення ефективності системи планування видатків бюджету в Україні

Середньострокове бюджетне планування в сучасних умовах є вихідним базисом здійснення обґрунтованої бюджетної політики та забезпечує досягнення оптимального рівня розподілу бюджетних ресурсів. Підвищення ефективності системи планування видатків бюджету в такому разі потребує врахування довгострокових цілей соціально-економічного розвитку, забезпечення достатнім обсягом фінансових ресурсів розпорядників та

одержувачів бюджетних коштів за рахунок результативності реалізації бюджетних програм.

Досягнення стратегічних і тактичних завдань розвитку держави залежить від постійного удосконалення системи планування видатків бюджету. Тому останнім часом здійснено вагомі кроки у частині модернізації процесу розподілу видатків бюджету, їх оцінки на стадії планування та відповідності поставленим результатам.

На даний час потребують вирішення завдання по посиленню системності та послідовності у реалізації бюджетної політики у сфері планування видатків бюджету; удосконалення середньострокового планування діяльності головних розпорядників бюджетних коштів; досягнення відповідних результатів за умови використання мінімального обсягу бюджетних коштів; спрямування бюджетних коштів лише на цілі та завдання, визначені планом діяльності головного розпорядника бюджетних коштів [62, с. 223].

Слід зауважити, що реалізація процесу середньострокового планування видатків бюджету повинна бути узгоджена з прогнозуванням. З метою підвищення точності середньострокових прогнозів, вважаємо доцільним розширення часового горизонту прогнозування до п'яти років. Поряд із цим необхідно затвердити параметри щорічної перевірки виконання затверджених показників та вжити необхідних заходів у разі виявлення нормативних відхилень.

Планування бюджету на середньострокову перспективу дасть можливість деталізувати видатки з огляду на цільові програми розвитку країни відповідно до довгострокових прогнозів. Це сприятиме забезпеченню прозорості здійснення видатків бюджету та зосередженню уваги на їх результативності. Таким чином, розпорядники бюджетних коштів зможуть розробляти довгострокові плани з впевненістю у тому, що реалізація їх

проектів не буде зупинена або відкладена на невизначений період у зв'язку з недостатнім фінансуванням.

Окрім цього, державні цільові та галузеві бюджетні програми мають відповідати національним пріоритетам соціально-економічного розвитку з урахуванням можливостей бюджету, що сприятиме послідовності, ефективності та результативності бюджетної політики, а це, у свою чергу, забезпечить системність дій у далекоглядній економічній політиці держави, активізацію інвестиційно-інноваційних процесів, сприятиме структурним змінам в економіці, фінансовій стабільності та підвищенню рівня життя населення [49, с. 53].

Основними напрямками удосконалення системи планування видатків бюджету в Україні повинні стати:

1. Забезпечення точного розподілу бюджетних ресурсів у трирічний період сприятиме підвищенню їх прогнозованості та приведенню до реальних результатів виконання бюджету, а також дасть можливість узгодити нормативно-правову базу з перспективним планом розвитку.

2. Здійснення середньострокового планування видатків повинно мати висхідний характер. Спочатку плани затверджуються окремими державними підприємствами, а потім на рівні місцевих та державних органів влади. Однак узагальнення зведених показників повинно бути прерогативою уряду. Такий підхід збалансує процес складання плану із встановленими пріоритетами.

3. Удосконалення нормативно-правової бази в частині усунення колізій та прогалін з метою взаємоузгодженості всіх нормативних та програмних документів з питань планування. При цьому, важливим є врахування існуючих політичних та економічних ризиків, структурних трансформацій ринкового середовища, що періодично виникають та впливають на процес виконання запланованих показників видатків бюджету.

4. Розробка методологічних засад планування видатків бюджету повинна базуватись на конкретних завданнях та можливостях їх виконання у середньостроковій перспективі. Тому необхідним є застосування методів та принципів, які відображатимуть сутність плану і характер його реалізації, що забезпечить досягнення реального ефекту від планування бюджетних видатків.

5. Посилення взаємозв'язку середньострокового плану та прогнозу через надання можливості коригування плану, вибору методики їх затвердження.

6. Підвищення ефективності застосування системи складання декількох сценаріїв макропоказників, що дозволить вчасно реагувати на зміни економічної кон'юнктури при мінімальних фінансових втратах. Реалізація даного напрямку повинна базуватись на політиці фіскальної стійкості, тобто бути послідовною та передбачуваною, незважаючи на зовнішні та внутрішні ризики протягом тривалого періоду.

7. Запобігання можливості окремих органів чи посадових осіб встановлювати цільові показники, виходячи з власних інтересів. Вважаємо, що планування повинно здійснюватися неупередженими експертними або науковими закладами з метою підвищення його об'єктивності. Тому доцільним є формування спеціалізованої незалежної інституції з наданням їй відповідних функцій та повноважень.

8. Узгодження цілей бюджетного планування з загальнодержавними, що сприятиме реалізації програм соціально-економічного розвитку з урахуванням платоспроможності бюджету.

Подальше удосконалення системи планування видатків бюджету має ґрунтуватись на засадах програмно-цільового методу з метою найбільш ефективного розподілу бюджетних ресурсів. Підвищення дієвості витрачання бюджетних коштів та спрямованості планування видатків на досягнення

конкретних результатів можливе за умови поєднання принципів програмно-цільового методу із середньостроковим бюджетуванням.

Удосконалення програмно-цільового методу планування видатків забезпечить покращання якості формування бюджетної політики, визначення пріоритетів при розподілі обмеженого обсягу видатків, підвищення рівня ефективності використання бюджетних асигнувань і сприятиме упорядкуванню організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо виконання бюджетних програм [61, с. 29].

Основними пріоритетними напрямками удосконалення системи планування видатків бюджету в частині застосування програмно-цільового методу є:

- оптимізація кількості бюджетних програм шляхом перегляду їх структури. При цьому формування бюджетних програм повинно здійснюватися виходячи з конкретних напрямів бюджетної політики;
- удосконалення методологічних підходів програмно-цільового методу планування видатків, що дозволить ухвалювати стратегічно важливі рішення на конкретний бюджетний період з позицій результативності їх виконання;
- розробка можливих варіантів виконання конкретної бюджетної програми за умови зниження витрат на її фінансування. Для розширення повноважень виконавців бюджетної програми у ході її реалізації слід мінімізувати кількість таких осіб та удосконалити механізм взаємодії між ними;
- визначення найбільш ефективних бюджетних програм через планування показників видатків бюджету виходячи з їх фактичного виконання у попередньому році з метою раціонального розподілу коштів при плануванні наступних заходів;
- врахування ендогенних та екзогенних факторів ризику, що впливають на здійснення конкретної бюджетної програми. В цьому аспекті слід

формально окреслити ті умови, за яких державні програми підлягають скороченню або припиненню у разі неефективності їх реалізації;

- удосконалення системи моніторингу виконання бюджетних програм, що є основною прийняття дієвих управлінських рішень щодо необхідності існування того чи іншого заходу. Моніторинг ефективності реалізації бюджетної програми варто проводити через короткі проміжки часу із заданими параметрами та критеріями відповідності головній меті. Для цього слід розробити відповідне програмне забезпечення;

- посилення особистої майнової відповідальності головних розпорядників за нецільове використання коштів на всіх стадіях бюджетного процесу, що створить фінансові рамки у досягненні стратегічних орієнтирів бюджетної програми;

- періодичне проведення навчань, тренінгів та семінарів серед працівників фінансових установ щодо доцільності застосування програмно-цільового методу виконання бюджетів та імплементації прогресивної зарубіжної практики; підвищення кваліфікації відповідальних осіб та проведення з ними інформативно-роз'яснювальної роботи у випадку законодавчих змін, що стосуються програмно-цільового бюджетування.

Створення стабільної та надійної системи державних фінансів в сучасних умовах потребує імплементації та комплексного застосування гендерно-орієнтованого підходу до планування видатків бюджету, що набуває широкого розповсюдження в розвинених країнах Європи завдяки забезпеченню відповідного рівня життя усіх верств суспільства.

Застосування гендерно-орієнтованого бюджетування в практичній площині забезпечує економічну ефективність витрачання бюджетних коштів; поліпшує якість надання державних послуг для повного охоплення потреб всіх верств населення; сприяє підвищенню темпів економічного зростання за рахунок спрямованості вкладень, прозорості бюджетного процесу, усталених

комунікаційних зв'язків із громадськістю [70]. Завдяки гендерній деталізації планування видаткової частини бюджету стає чіткішим, оскільки при цьому враховується необхідність розподілу ресурсів залежно від статевих потреб. Таким чином, держава впливає на розвиток людського потенціалу, покращує демографічну ситуацію в країні.

Калькуляція витрат на цілі гендерної рівності є обов'язковою частиною гендерного планування і бюджетування, а тому повинна бути інтегрована до гендерного аналізу поточних програм і бюджетів як потужної доказової бази для прийняття рішень. Вона дає можливість оцінити потреби у фінансуванні заходів гендерної рівності в рамках більш широкого планування процесу бюджетування [71]. Саме такий підхід застосований в рамках української методики гендерно-орієнтованого бюджетування, де розрахунок витрат є обов'язковим етапом його впровадження.

В сучасних умовах України імплементація гендерно-орієнтованого підходу на загальнодержавному та регіональному рівнях повинна органічно поєднуватись із процесом середньострокового планування видатків бюджету. Це дозволить контролювати рух фінансових ресурсів на всіх стадіях бюджетного процесу, посилити відповідальність і підзвітність розпорядників бюджетних коштів.

Важливою перевагою застосування підходу вважаємо можливість врахування соціально-економічних ефектів від прийняття рішень, що дозволить вчасно реагувати на можливі негативні явища та процеси і забезпечити фінансову стабільність. У подальшому інструменти середньострокового бюджетного планування будуть удосконалені завдяки запровадженню індикативних показників видатків. При цьому обумовленою необхідністю є внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, що стосуються окресленого питання.

Для модернізації сучасної системи планування видатків бюджету, виходячи з інституційних положень бюджетної системи та стратегічних орієнтирів загальнодержавної економічної політики, необхідним є подальше встановлення та укріплення засад середньострокового бюджетного планування видатків, що є міцним підґрунтям для розробки точних прогнозів і оцінки ймовірнісних тенденцій розвитку.

Програмно-цільовий метод планування в цьому аспекті також потребує модифікацій, зокрема в частині оцінки ефективності комплексу існуючих бюджетних програм, удосконалення методичних та методологічних підходів до визначення їх результативності. Здійснення видатків бюджету з огляду на гендерну складову сприятиме підвищенню дієвості видаткової частини бюджету, та цільовому спрямуванню бюджетних коштів. Зазначене вище дозволить удосконалити функціонування бюджетної системи країни, забезпечити її сталість та стабільність.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідивши теоретичні та практичні засади формування видатків бюджету як інструменту реалізації соціально-економічної політики України, було сформульовано ряд висновків та пропозицій щодо удосконалення видатків бюджету:

1. Розглянуто та систематизовано підходи до тлумачення дефініції «видатки бюджету», які відображають економічні відносини, що виступають інструментом розподілу централізованого грошового фонду держави та його подальшого перерозподілу між ланками фінансової системи, використовуються за цільовим призначенням для виконання державою функцій виходячи з умов соціально-економічного розвитку. Бюджетні

видатки здатні в повній мірі забезпечувати стійкі темпи економічного зростання завдяки їх збалансованій структурі та оптимальному розподілі. Вони є інструментом міжбюджетного вирівнювання та сприяють усуненню фінансових диспропорцій у галузевому і територіальному розрізі.

2. Дослідження прогресивного досвіду зарубіжних країн дає підстави стверджувати, що в сучасних умовах України доречно застосовувати практику Великобританії. Запозичення досвіду перенесення невикористаних залишків бюджетних коштів на інший бюджетний період зменшить дефіцит державного бюджету і сприятиме ефективному використанню бюджетних коштів. Заслуговує на увагу практика планування Франції, однак для досягнення позитивного результату необхідним є внесення відповідних коректив. Крім того, зарубіжною практикою вироблені критерії, що спричиняють появу різних підходів до середньострокового планування. В Україні варто застосовувати такі критерії: рівень деталізації, перехідні кошти, обов'язковий характер середньострокового бюджетного планування.

3. Проведений аналіз показав, що видатки Зведеного бюджету України зросли на 551129,3 млн. грн., тобто у 2,09 рази. Найбільшу питому вагу займають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, частка яких протягом 2013-2017рр. становила в середньому 27,79%, а показник за досліджуваний період збільшився на 140699,1 млн. грн. Видатки на економічну діяльність протягом аналізованого періоду зросли на 52125,6 млн. грн., проте їх частка у загальній структурі мала переважно спадну динаміку. Це пов'язано із збільшенням частки видатків на загальнодержавні функції та видатків на оборону.

4. Протягом останніх років простежується коливання рівня виконання планів за видатками Зведеного бюджету України. У 2015 р. даний показник був найвищим та склав 94,79%. На нашу думку, непродуктивні програми значно обтяжують зменшення видатків. Наочною також є ефективність інших

витрат (на прикладі фінансування охорони здоров'я), проте визначити відмінність між продуктивними та непродуктивними видатками складно.

5. За результатами проведеного аналізу, видно, що обсяги видатків бюджету та валового внутрішнього продукту зростали пропорційними темпами та склали в середньому – 17% та 16,8% відповідно. Зростання величини мультиплікатора державних видатків відбулось у 2016-2017 рр., що свідчить про зростання їх позитивного впливу на величину національного доходу України.

Критеріями, що впливають на ефективний розподіл ресурсів для забезпечення надання суспільних послуг всім верствам населенню є: частка видатків Зведеного бюджету на охорону здоров'я у ВВП (оптимальним співвідношення було у 2013 р. на рівні 4,23%); частка видатків Зведеного бюджету на освіту у ВВП (у 2013р. значення показника склало 7,25% та було наближеним до оптимального); частка інвестиційних видатків Зведеного бюджету у ВВП (найвищим значення показника було у 2017 р. – 3,35%, що є позитивним свідченням структурних змін в економіці).

6. Зазначимо, що розглянута нами економіко-математична модель залежності обсягів ВВП від видатків зведеного бюджету та їх окремих складових підтверджує необхідність оптимізувати наявну структуру видатків бюджету. Необхідним є раціоналізація обсягів видатків на соціальну сферу шляхом перегляду пільг, поширення платних послуг. Виходячи із отриманих результатів моделювання, доцільним вважаємо скорочення непродуктивних видів соціальних видатків, або ж зміну напрямів фінансування в сторону продуктивних. У прогнозному періоді видатки Зведеного бюджету України в абсолютному вираженні зростуть на 1728,63 млрд грн або у 2,3 разів.

7. Реалізація зазначених у дослідженні напрямів удосконалення механізму управління видатками бюджету сприятиме оптимізації обсягу та структури видатків; підвищенню дієвості контролю за витрачанням

бюджетних коштів шляхом чіткого дотримання норм бюджетного законодавства та своєчасного прийняття управлінських рішень органами влади; підвищенню ефективності бюджетного регулювання, спрямованого на вирішення конкретних завдань з метою позитивного впливу на соціально-економічні процеси в країні.

8. Сучасна система планування видатків бюджету в Україні потребує постійної модернізації. Необхідним є подальший розвиток процесу середньострокового планування видатків бюджету, що сприятиме забезпеченню прозорості виконання планових показників видатків; здійсненню структурних перетворень завдяки оптимізації процесу ухвалення рішень виконавчих органів; підвищенню ефективності процесу розподілу фінансових ресурсів завдяки проведенню послідовної та чіткої бюджетної політики. Удосконалення програмно-цільового методу дозволить посилити взаємозв'язок між конкретними завданнями економічного розвитку і розподілом обмежених бюджетних ресурсів для досягнення намічених результатів у визначеному проміжку часу. Застосування гендерно-орієнтованого підходу до планування видатків бюджету сприятиме підвищенню результативності видаткової частини бюджету та цільовому спрямуванню бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України. Верховна Рада України від 01.10.2011 р. № 2456-17. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Конституція України: станом на 30 вересня 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.

3. Про Державний бюджет України на 2013 рік: Закон України від 06.12.2012 р. № 515-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>
4. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України від 16.01.2014 р. № 719-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.
5. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України від 28.12.2014 р. № 80-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
6. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 р. № 928-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19>
7. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21.12.2016 р. № 1801-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
8. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 р. № 2246-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
9. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249797370>
10. Про схвалення Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
11. Артус, М. М. Бюджетна система України: навч. посіб. / М.М. Артус, Н.М. Хижа. – К.: Європ. ун-т, 2005. – 220 с.
12. Баранова В. Г. Бюджетна система: Навчальний посібник / Баранова В. Г. – Одеса: Видавництво Бартенєва, 2014. – 392 с. 234
13. Барро Р. Дж., Сала-и-Мартин Х. Экономический рост / Пер. с англ. — М.: Бином. Лаборатория знаний, 2010. — 824 с.
14. Белостоцкий А.А. Зарубежный опыт долгосрочного бюджетного планирования и прогнозирования / А.А. Белостоцкий // Вопросы экономики и права. – 2012. - № 1. – С. 227-230.

15. Бодров В. Г. Державне управління у фінансово-економічній сфері : навч.-метод. матеріали / В. Г. Бодров, Н. І. Балдич, О. М. Сафронова ; уклад. В. М. Гаврилук. – Київ : НАДУ, 2013. – 88 с.
16. Боярко І. М. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України / І. М. Боярко, О. В. Дейнека, Н. А. Дехтяр. – Суми : Університетська книга, 2012. – 319 с.
17. Брежнева-Єрмоленко О. В. Видатки у системі державного регулювання соціальних відносин: теоретичний аспект / О. В. Брежнева-Єрмоленко, Г. В. Васильченко // Економіка та держава. - 2015. - № 1. - С. 79-82.
18. Булгакова С. О., Василенко Л. І., Єрмошенко Л. В., Александров В. Т., Недбаєва С. М. Державні фінанси: Фінанси. Бюджетна система України: У 5-ти т. – Т.1 – К.: НВП «АВТ лтд», 2004. – 400 с.
19. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник / О.Д . Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
20. Васютинська Л.А. Система видатків бюджету в умовах розвитку програмно-цільового управління [Монографія] / Л.А. Васютинська. – Одеса: Друк-Південь, 2014. – 192 с.
21. Гусаревич Н. В. Бюджет як інструмент соціально-економічного розвитку країни / Н. В. Гусаревич // Економічний вісник університету. - 2015. - Вип. 27(1). - С. 212-216.
22. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
23. Дем'янишин В. Г., Погріщук Г. Б., Клівіденко Л. М. Бюджетний менеджмент: підручник / за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погріщук. - Тернопіль : ТНЕУ, 2017. - 532 с.

24. Дюк А.А. Формування системи видатків державного бюджету та їх оптимізація / А.А. Дюк // Ефективна економіка. - 2018. - № 3. - С. 1-7.
25. Елерс Герд Стратегії реформ у сфері державних фінансів. Національні програми та міжнародні вимоги (МВФ, ЄС, Світовий банк) / Герд Елерс // Фінанси України. - 2014. - № 7. - С. 7-16.
26. Затонацька Т. Г. Зарубіжний досвід середньострокового планування в бюджетному процесі / Т. Г. Затонацька, О. А. Шиманська // Фінанси України. - 2011. - № 8. - С. 90-100.
27. Захожай В. Б. Система управлінських рішень за результатами статистичного аналізу держбюджету України / В. Б. Захожай, К. В. Захожай // Європейські перспективи. - 2014. - № 6. - С. 14-21.
28. Ковальчук С. В., Форкун І. В. Фінанси. Навч. посібник. - Львів: "Новий Світ - 2000", 2005. - 568 с.
29. Козоріз А. В. Зарубіжний досвід середньострокового бюджетного планування у контексті його застосування в Україні / А. В. Козоріз // Наукові праці НДФІ. - 2012. - Вип. 2. - С. 75-87.
30. Коляда Т. А. Організація довгострокового бюджетного планування та прогнозування: досвід провідних країн світу / Т. А. Коляда // Проблеми економіки. - 2013. - № 4. - С. 14-20.
31. Коляда Т. А. Фінансування видатків на економічну діяльність у контексті реалізації сучасної бюджетної політики держави / Т. А. Коляда // Економіка промисловості. - 2014. - № 3. - С. 13-24.
32. Корнієнко Н. М. Аналіз системи планування бюджетних видатків в Україні / Н. М. Корнієнко // Бізнес Інформ. - 2013. - № 4. - С. 389-393.
33. Корнієнко Н. М. Планування видатків державного бюджету як інструмент соціально-економічного зростання / Н. М. Корнієнко // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 12(2). - С. 123-128.

34. Крикун Т.І. Розвиток системи формування державних видатків в Україні / Т.І. Крикун // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2012. - № 1 (45). Економічні науки. – С. 321 - 327.
35. Макогон В. Бюджетні видатки у системі соціально-економічного розвитку країни / В. Макогон // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2016. - № 3. - С. 114-124.
36. Малиняк, Б. Теоретичні основи формування бюджетних видатків / Богдан Малиняк // Світ фінансів. - 2016. - Вип. 4. - С. 83-94.
37. Мацедонська Н.В. Світовий досвід бюджетного планування та його впровадження в Україні / Н.В. Мацедонська, А.В. Вансович // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 19. – С. 406-409.
38. Міщенко Д.А. Удосконалення механізму управління бюджетними видатками в Україні / Д.А. Міщенко, Л.О. Міщенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017. – №3. – С. 13-16.
39. Набока Т.С. Управління видатками бюджету та напрямки його вдосконалення в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Т. С. Набока. – Київ, 2015. – 20 с.
40. Осецький В. Л. Державні видатки в реалізації бюджетної стратегії соціально-економічного розвитку України / В. Л. Осецький, П. А. Мороз // Фінанси України. – 2012. – № 12. – С. 17-21.
41. Остріщенко Ю.В. Досвід застосування стратегічного бюджетного планування в країнах з ринковою економікою / Ю.В. Остріщенко // Наукові праці НДФІ. – 2011. - № 1(54). – С. 44-52.
42. Павелко А. Бюджетна політика економічного розвитку / А. Павелко, І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2015. - № 2. - С. 64–73.

43. Павлюк К.В. Підвищення ефективності видатків державного бюджету в умовах реформ / К.В. Павлюк, О.О. Шапоренко // Наукові праці НДФІ. – 2016. - № 4(77). – С. 15-33.
44. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Ю.В. Пасічник. – К.: Знання, 2008. – 670 с.
45. Петрашук М. М. Використання методів кореляційно-регресійного аналізу для моделювання рівня фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні / М. М. Петрашук. // Ефективна економіка. - 2013. - № 6.
46. Петричко М. М. Теоретичні засади функціонування видатків державного бюджету в сучасних умовах / М. М. Петричко, І. В. Лінтур // Молодий вчений. – 2015. – № 1(2). – С. 38-41
47. Підлипна Р. П. Аналіз видатків на соціальну сферу / Р. П. Підлипна // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 6. - С. 222-228.
48. Проць Н. В. Система видатків державного бюджету України: проблеми та необхідність оптимізації / Н. В. Проць // Фінансовий простір – 2016 № – 2 (22) – С. 61-68.
49. Радіонов Ю. Д. Прогнозування і планування як інструмент ефективного управління та використання бюджетних коштів / Ю. Д. Радіонов // Економіка України. - 2014. - № 4. - С. 40-54.
50. Савка В. В. Соціально-економічна природа видатків бюджету та їх наукова класифікація / В. В. Савка // Наукові записки Української академії друкарства. – 2013. – № 1. – С. 22-34.
51. Сімків Л. Є. Економічне зростання як індикатор якості економічних реформ / Л. Є. Сімків // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. - 2015. - Вип. 2(1). - С. 66-70.

52. Сіташ Т. Д. Планування бюджетних видатків: концептуалізація та тенденції / Т. Д. Сіташ // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – С. 23-26.
53. Сорока Р. С. Бюджетна система: навчальний посібник / Р. С. Сорока. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 236 с.
54. Уманців Ю.М. Механізм економічної політики: Навчальний посібник / Ю.М. Уманців, О.І. Міняйло, В.І. Косик. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 436 с.
55. Федосов В. М. Бюджетна система: навч. посіб. / Федосов В. М., Юрій С. І. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 871 с.
56. Фетіщенко Є.М. Планування видатків державного бюджету: теоретико-методологічний аспект / Є.М. Фетіщенко // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2016. - № 2. – С. 84-92.
57. Циганов С. А. Еволюція концептуальних підходів щодо ролі видатків бюджету в розвитку економіки / С. А. Циганов, Т. В. Табакова // Фінанси України. – 2013. – № 12. – С. 89–99.
58. Чала Н. Д. Бюджетна система: навч. посіб. / Н. Д. Чала, Л. В. Лазоренко. – К.: Знання, 2010. – 223 с.
59. Чугунов І.Я. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Економічний часопис-XXI. - 2016. - № 3-4 (2). - С. 66–69.
60. Чугунов І. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 5. - С. 64-77.
61. Чугунов І.Я., Павелко А.В., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва, та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. :Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.

62. Чугунов І. Я. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни / І. Я. Чугунов, І. М. Ігнатюк // Економічний вісник університету. - 2016. - Вип. 28(1). - С. 217-226.
63. Шаповал С. Л. Напрями розвитку системи бюджетного планування / С. Л. Шаповал // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 32(1). - С. 204-210.
64. Шевчук Ю. В. Державні програми як засіб фінансового стимулювання розвитку системи медичного страхування / Ю. В. Шевчук // Економіка та держава. - 2018. - № 1. - С. 101-106.
65. Шевчук В. О. Механізм управління бюджетними ресурсами: проблеми та перспективи удосконалення / В. О. Шевчук, Т. Г. Бондарук, Н. Ю. Мельничук // Облік і фінанси. - 2016. - № 3. - С. 166-175.
66. Экономика / Самуэльсон Пол Э., Нордхаус Вильям, Д., 18-е издание: Пер. с англ. - М. : ООО «И.Д.Вильямс», 2010. - 1360 с.
67. Юрій С. І. Бюджетна система: навч. посіб. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. - Тернопіль : ТНЕУ, 2013. - 624 с.
68. Colombier C. Does the Composition of Public Expenditure Affect Economic Growth / C. Colombier. - 2011. - 396 p.
69. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
70. Гендерне бюджетування в Україні. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07763.pdf>
71. Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика: Метод. посіб. - К.: ФОП Клименко, 2016. - 92 с. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12562.pdf>
72. Звіт Рахункової палати за 2013 рік // Рахункова палата України. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16744990/Zvit_2013.pdf

73. Звіт Рахункової палати за 2014 рік // Рахункова палата України. URL:
http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16747166/zvit_2014.pdf
74. Звіт Рахункової палати за 2015 рік // Рахункова палата України. URL:
http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748714/Zvit_RP_2015.pdf
75. Звіт Рахункової палати за 2016 рік // Рахункова палата України. URL:
http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751480/Zvit_RP_2016.pdf
76. Звіт Рахункової палати за 2017 рік // Рахункова палата України. URL:
http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755497/Zvit_RP_2017.pdf?subportal=main
77. Міжнародний досвід середньострокового бюджетного планування: уроки для України. URL : <https://feao.org.ua/news/sbp/>
78. Офіційний сайт Єврокомісії.
URL: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/sp_germany_en.pdf
79. Річний звіт про виконання бюджету станом на 01.01.2014 // Державна казначейська служба України.
URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666>
80. Річний звіт про виконання державного бюджету на 01.01.2015 // Державна казначейська служба України.
URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=257806>
81. Річний звіт про виконання бюджету станом на 01.01.2016 // Державна казначейська служба України.
URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=311513>
82. Річний звіт про виконання бюджету станом на 01.01.2017 // Державна казначейська служба України.
URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194>

83. Річний звіт про виконання бюджету станом на 01.01.2018 // Державна казначейська служба України.

URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=400657>

84. Середньострокове бюджетне планування в Швеції. URL:

<http://ecofin.org.ua/midter-swedrn>

ДОДАТКИ

Додаток А

Підходи до визначення сутності поняття «видатки бюджету»

Автори	Визначення
Згідно Бюджетного Кодексу України	Видатки бюджету - кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування».
І. Благун, О. Вовчак, В. Загорський, І. Чуй	Видатки бюджету – це законодавчо визначені норми і напрями використання бюджетних коштів, тобто положення законодавчих і нормативних актів, які регламентують напрями, обсяги та порядок використання бюджетних ресурсів.
Дем'янишин В. Г	Видатки бюджету – являють собою економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом фонду грошових коштів держави та його використанням за галузевим, територіальним чи цільовим призначенням.
Василик О. Д., Павлюк К. В.	Видатки бюджету – є інструментом розподілу й перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням для забезпечення суспільного добробуту.
Ковальчук С. В., Форкун І. В.	Видатки бюджету – це економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом централізованого фонду грошових коштів держави і його використанням на здійснення програм та заходів,

	передбачених бюджетом.
Булгакова С.О., Василенко Л.І., Єрмошенко Л.В., Александров В.Т., Недбаєва С.М.	Видатки бюджету – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та поверненню надміру сплачених сум надходжень до бюджету.
Артус М.М., Хижа Н.М.	Видатки бюджету – відображують економічні відносини, що виникають у зв'язку з розподілом фінансових ресурсів держави та їх використанням за галузевим, територіальним та цільовим призначенням.
Пасічник Ю.В.	Видатки бюджету – виражають економічні відносини, на основі яких здійснюється використання централізованих коштів за напрямками, визначеними законом.

Джерело: складено за даними [1; 11; 18; 19; 22; 28; 44; 52]

Додаток Б

Принципи видатків бюджету

Джерело: складено за даними [1; 36]

Додаток В

Класифікація видатків бюджету

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

За бюджетними програмами (програмна класифікація видатків та кредитування бюджету)	Являє собою розподіл бюджетних видатків за державними програмами. Використовується під час застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі
За ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків та кредитування бюджету)	Містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів для систематизації видатків та кредитування бюджету за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів
За функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету)	У свою чергу, має такі рівні деталізації: - розділи, у яких систематизуються видатки та кредитування бюджету, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; - підрозділи та групи, у яких конкретизуються видатки й кредитування бюджету на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.
За економічною характеристикою операцій, під час проведення яких здійснюються ці видатки (економічна класифікація видатків та кредитування бюджету)	Є відображенням щоденних витрат, які виникають внаслідок виконання органами державної влади своїх функцій. За цією класифікаційною ознакою видатки бюджету поділяються на поточні (надання бюджетних коштів на утримання і покриття поточних потреб) та капітальні видатки (грошові витрати, націлені на збільшення основного капіталу і приріст запасних засобів).

Джерело: складено за даними [1;44]

Додаток Г

Методи планування видатків бюджету

Назва методу	Характеристика
Індексний метод	заснований на застосуванні підвищуючих (знижувальних) показників до витрат бюджету.
Балансовий метод	передбачає зіставлення та збалансування потреб у фінансових ресурсах із джерелами їх формування, тобто являє собою складання балансу витрат і доходів бюджету.
Нормативний метод	передбачає розробку і застосування в плануванні нормативів витрат.
Метод прямого рахунку	здійснюється на основі детальних планових розрахунків кожного елемента витрат, в тому числі за статтями витрат (кошторисне планування).
Метод експертних оцінок	передбачає оцінку висококваліфікованих і компетентних фахівців в окремих галузях науки і народного господарства.
Метод екстраполяції	передбачає складання перспективи, виходячи з практики попередніх періодів, використовується для планування статей витрат, що характеризуються сталістю і стабільністю.
Програмно-цільовий метод	метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Джерело: складено за даними [1;56]

Додаток Д

**Теоретичні аспекти сутності програмно-цільового методу планування
видатків бюджету**

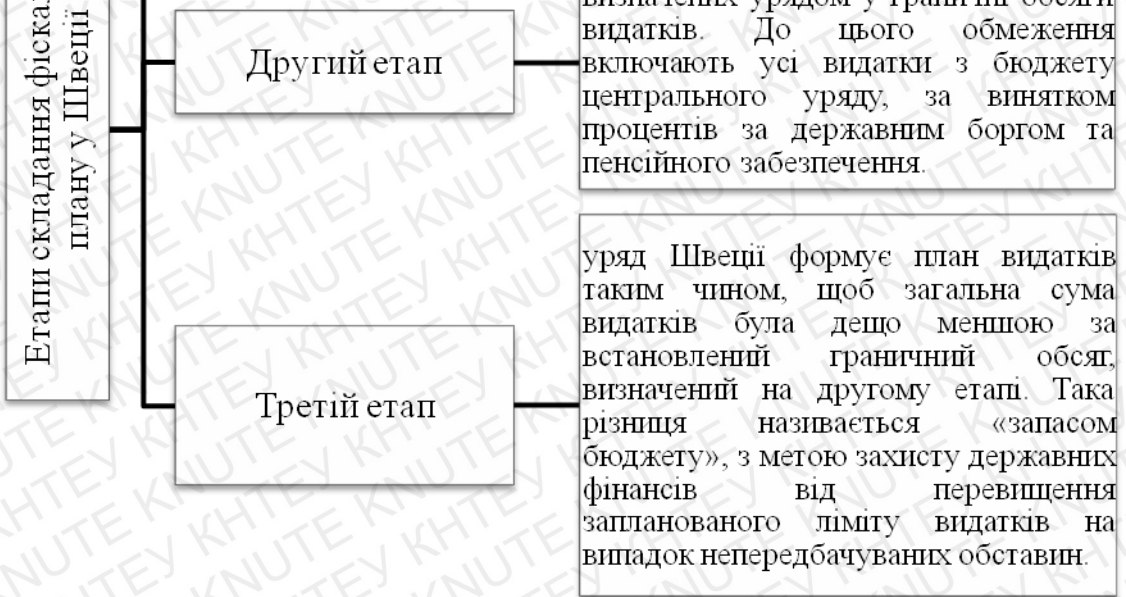
Джерело: складено за даними [1]

Додаток Е

Етапи складання фіскального плану у Швеції

Джерело: складено за даними [84]

Додаток Ж

Підходи до механізму застосування середньострокового бюджетного планування в зарубіжних країнах на основі критеріїв, що задовольняють вітчизняну систему планування

Критерій	Зарубіжний досвід застосування критерію
Рівень деталізації – характеризує планування витатків як цілісний об'єкт та його складові з метою їх ефективного використання.	Так, у Швеції та Фінляндії встановлюється граничний рівень витатків апарату управління. У Франції діють обмеження витатків для всіх органів державного управління на п'ять років і для витатків центрального уряду – на три роки. Нідерланди, поряд із визначенням максимального граничного значення витатків уряду, окремо визначають межу для системи соціального забезпечення та охорони здоров'я. Досвід Австрії демонструє згрупування державних витатків за 5 бюджетними розділами, для яких встановлюються граничні межі.
Перехідні кошти – можливість використання невитрачених коштів у наступних бюджетних періодах.	На наш погляд, визначальним положенням середньострокового бюджетного планування є. Так, в Ірландії невикористані кошти переносяться на наступний бюджетний рік, що збільшує граничний розмір витрат, однак існують певні вимоги до такого перенесення. На відміну від Ірландії, в Австрії застосовується механізм з меншими обмеженнями, за якого виконавчі органи влади можуть створювати необмежені резерви з будь-яких невикористаних коштів.
Обов'язковий характер середньострокового	У Швеції та Фінляндії ступінь неухильності з точки зору визначення граничного розміру витатків є незмінним

бюджетного планування	протягом бюджетного періоду. Цей підхід є суворим та нівелює вплив інфляції та інших факторів. Граничний розмір видатків у Данії та Нідерландах може варіюватись, якщо обсяги видатків є обґрунтованими та передбачуваними. Важливим є врахування фактору інфляції при внесенні змін. У Латвії, Ірландії та Австрії граничні обсяги видатків можуть бути скориговані в залежності від зміни законодавства.
-----------------------	--

Джерело: складено за даними [77]

Додаток 3.1

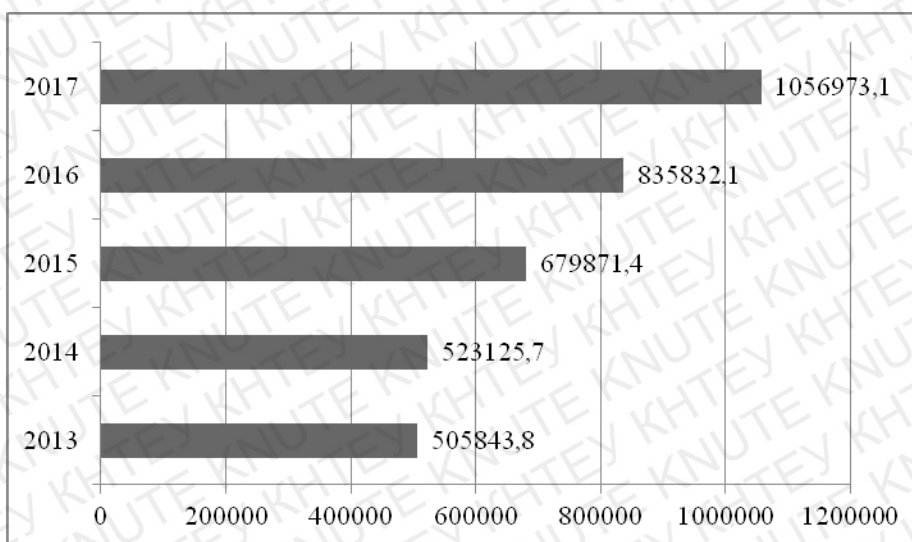
Динаміка видаткової частини Зведеного бюджету України за 2013-2017рр. у розрізі його складових, млн. грн.

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Державний бюджет	287607,7	299616,9	402931,4	489488,5	566850,1
Частка, %	56,86	57,27	59,27	58,56	53,63
Темп росту, %	106,04	104,18	134,48	121,48	115,80
Місцеві бюджети	218236,1	223508,8	276940,0	346343,6	490123,0
Частка, %	43,14	42,73	40,73	41,44	46,37
Темп росту, %	98,64	102,42	123,91	125,06	141,51
Зведений бюджет	505843,8	523125,7	679871,4	835832,1	1056973,1
Частка, %	100	100	100	100	100
Темп росту, %	102,72	103,42	129,96	122,94	126,46

Джерело: складено за даними [79-83]

Додаток 3.2

Динаміка видатків Зведеного бюджету України у 2013-2017 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Додаток И

Динаміка видатків Зведеного бюджету України у 2013-2017 рр. за функціональним призначенням, млн. грн., %

Напрями видатків	Роки					Відхилення							
						абсолютне				Темп приросту, %			
	2013	2014	2015	2016	2017	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016
Загальнодержавні функції:	61702,2	76845,9	117642,4	134256,9	166295,1	15143,7	40796,5	16614,5	32038,2	24,54	53,09	14,12	23,86
Обслуговування боргу	33172,1	49434,6	86172,7	96105,2	110578,2	16262,5	36738,1	9932,5	14473	49,02	74,32	11,53	15,06
Оборона	14844,4	27365,5	52015,8	59359,1	74360,4	12521,1	24650,3	7343,3	15001,3	84,35	90,08	14,12	25,27
Громадський порядок, безпека та судова влада	39409,2	44864,6	54963,0	72056,6	88485,3	5455,4	10098,4	17093,6	16428,7	13,84	22,51	31,10	22,80
Охорона навколишнього природного середовища	5594,2	3481,7	5529,7	6255,4	7349,3	-2112,5	2048	725,7	1093,9	-37,76	58,82	13,12	17,49
Житлово-комунальне господарство	7704,7	17808,5	15700,4	17547,5	27187,5	10103,8	-2108,1	1847,1	9640	131,14	-11,84	11,76	54,94
Охорона здоров'я	61568,8	57150,1	71001,1	75503,4	102392,4	-4418,7	13851	4502,3	26889	-7,18	24,24	6,34	35,61
Духовний та фізичний розвиток	13661,2	13857,7	16228,3	16897,9	24342,3	196,5	2370,6	669,6	7444,4	1,44	17,11	4,13	44,06
Освіта	105538,7	100109,5	114193,5	129437,7	177915,8	-5429,2	14084	15244,2	48478,1	-5,14	14,07	13,35	37,45
Соціальний захист та соціальне забезпечення:	145062,6	138004,7	176339,8	258326,1	285761,7	-7057,9	38335,1	81986,3	27435,6	-4,87	27,78	46,49	10,62
<i>Соціальний захист пенсіонерів</i>	87263,8	79812,8	99587,2	147611,3	140227,1	-7451	19774,4	48024,1	-7384,2	-8,54	24,78	48,22	-5,00
<i>Соціальний захист на випадок непрацездатності</i>	7682,3	7960,5	8698,9	10308,7	12830,0	278,2	738,4	1609,8	2521,3	3,62	9,28	18,51	24,46
<i>Соціальний захист ветеранів війни та праці</i>	4887,1	4689,3	5370,4	6976,5	6792,1	-197,8	681,1	1606,1	-184,4	-4,05	14,52	29,91	-2,64

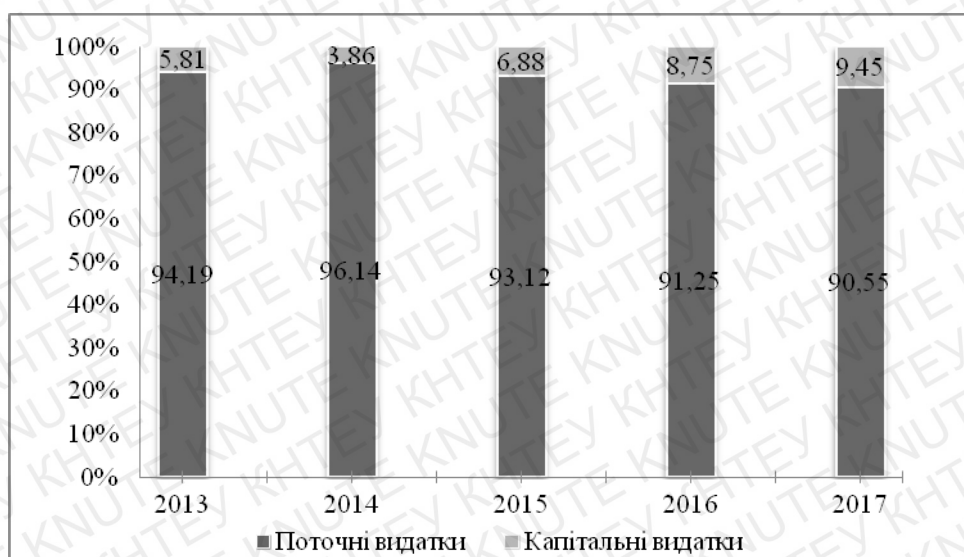
Продовження додатку И

Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	35710,8	36399,4	36479,9	40706,8	44123,8	688,6	80,5	4226,9	3417	1,93	0,22	11,59	8,39
Допомога у вирішенні житлового питання	2681,3	2599,1	15515,6	41625,3	68728,7	-82,2	12916,5	26109,7	27103,4	-3,07	496,96	168,28	65,11
Соціальний захист інших категорій населення	5737,0	5571,7	8616,5	8337,9	9472,8	-165,3	3044,8	-278,6	1134,9	-2,88	54,65	-3,23	13,61
Інша діяльність у сфері соціального захисту	1100,1	971,9	2071,4	2759,7	3587,3	-128,2	1099,5	688,4	827,5	-11,65	113,13	33,23	29,98
Економічна діяльність:	50757,8	43637,6	56257,3	66191,3	102883,4	-7120,2	12619,7	9934	36692,1	-14,03	28,92	17,66	55,43
Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність	1490,4	783,5	1026,1	2515,3	3942,5	-706,9	242,6	1489,2	1427,2	-47,43	30,96	145,13	56,74
Сільське господарство	7705,1	5868,4	6062,7	5781,8	12943,6	-1836,7	194,3	-280,9	7161,8	-23,84	3,31	-4,63	123,87
Паливно-енергетичний комплекс	15421,5	9339,1	1896,2	2248,9	2816,2	-6082,4	-7442,9	352,7	567,3	-39,44	-79,70	18,60	25,23
Транспорт	17893,2	18776,7	31110,4	29262,0	49389,7	883,5	12333,7	-1848,4	20127,7	4,94	65,69	-5,94	68,78
Інша економічна діяльність	5493,3	4546,4	9178,2	17932,4	22017,8	-946,9	4631,8	8754,2	4085,4	-17,24	101,88	95,38	22,78
Інші сфери діяльності	2754,4	4323,5	6983,7	8450,9	11773,5	1569,1	2660,2	1467,3	3322,5	56,97	61,53	21,01	39,31
Усього видатків	505843,8	523125,7	679871,4	835832,1	1056973,1	17281,9	156745,7	155960,7	221141	3,42	29,96	22,94	26,46

Джерело: складено за даними [79-83]

Структура видатків Зведеного Державного бюджету України у 2013-2017 рр.

за економічною характеристикою операцій, %

Джерело: побудовано за даними [79-83]

Додаток Л

Динаміка видатків Зведеного бюджету України у 2013-2017 рр. за органами
влади, млн. грн.

Органи влади	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Міністерство фінансів	144656	165308	159549	208296	274565
Міністерство соціальної політики	89176	81287	105717	152200	145534
Міністерство освіти і науки	23847	21893	74416	72805	84152
Міністерство охорони здоров'я	10518	8913	57317	57016	74793
Міністерство оборони	13935	26510	49084	58097	68859
Міністерство внутрішніх справ	22491	28348	36452	50323	58757
Державне агентство автомобільних доріг	15471	15645	22910	15091	20165
Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ	3694	12793	6398	5653	13799
Міністерство аграрної політики та продовольства	7914	6040	2124	2189	9039
Рада міністрів АРК, ОДА, Київська та Севастопольська МДА	3613	3280	3206	4632	7616
Державна судова адміністрація	4198	4508	4581	6492	8715
Міністерство юстиції	5332	5059	6734	6951	9640
Служба безпеки	3648	3806	4949	5831	7188
Міністерство екології та природних ресурсів	6170	3983	5559	6456	7488
Генеральна прокуратура	3557	2811	2982	3125	5657
Міністерство економічного розвитку і торгівлі	1905	1098	1376	1269	2729
Міністерство культури	2548	2215	2426	2655	4213
Міністерство енергетики та вугільної промисловості	15741	9859	2442	2781	3264
Національна академія наук	3312	3004	2899	2699	3507
Міністерство закордонних справ	1104	1208	2413	2833	3583
Міністерство інфраструктури	2704	3298	3575	608	1103
Кабінет Міністрів	283	249	274	303	1119
Міністерство молоді та спорту	981	667	1057	1391	2103
Національна академія медичних наук	2168	1916	1703	1836	2422
Президент	1278	1020	1158	1394	2296
Головне управління розвідки Міністерства оборони	497	670	913	1361	1552
Державне космічне агентство	624	3051	2695	2415	2918
Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації	733	618	753	1054	2121
Служба зовнішньої розвідки	569	536	649	855	1299
Верховна Рада	894	663	672	828	1132
Національна академія аграрних наук	704	641	693	735	1189
Державний комітет телебачення і радіомовлення	1001	784	462	1325	1623
Інші	110464	523126	679871	835590	105676

					0
--	--	--	--	--	---

Джерело: складено за даними [79-83]

Додаток М.1

Динаміка виконання видаткової частини Зведеного бюджету України
у 2013- 2017 рр., млн. грн.

Роки	Показники		
	План	Виконано	Відсоток виконання плану, %
2013	554504,4	505843,8	91,2%
2014	588228,4	523125,7	88,9%
2015	717272,2	679871,4	94,8%
2016	883613,2	835832,1	94,6%
2017	1119598,4	1056973,1	94,4%

Джерело: складено за даними [79-83]

Додаток М.2

Динаміка виконання показників видатків за економічною класифікацією
у 2013-2017 рр., млн. грн., %

Рік	Показник	Видатки	
		Поточні	Капітальні
	План	501922,5	52234,9
	Виконано	476463,6	29380,2
	<i>Виконання плану, %</i>	<i>94,9%</i>	<i>56,2%</i>
	План	547699,4	38875,9
	Виконано	502926	20199,7
	<i>Виконання плану, %</i>	<i>91,83%</i>	<i>51,96%</i>
	План	656009,9	60280,7
	Виконано	633118,8	46752,6
	<i>Виконання плану, %</i>	<i>96,51%</i>	<i>77,56%</i>
	План	787938,7	95142,4
	Виконано	762702,5	73129,6
	<i>Виконання плану, %</i>	<i>96,80%</i>	<i>76,86%</i>
2	План	990590,6	128454,2

	Виконано	957083,1	99889,9
	Виконання плану, %	96,62%	77,76%

Джерело: складено за даними [79-83]

Додаток Н

Динаміка видаткової частини Зведеного бюджету України відносно валового внутрішнього продукту за 2013- 2017 рр., млн. грн.

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млрд. грн.	1454,93	1566,73	1979,46	2383,18	2982,92
Темп росту, %	103,27	108,76	126,34	120,39	125,17
Видатки бюджету, млрд. грн	505,844	523,126	679,871	835,832	1056,973
Темп росту,%	102,72	103,42	129,96	122,94	126,46
Частка бюджетних видатків у ВВП, %	34,77	33,39	34,35	35,07	35,43

Джерело: складено за даними [69; 79-83]

Додаток П

Диференціація формул мультиплікатора державних витратів залежно від типу економіки

Вид формули мультиплікатора	Формула	Значення формули
Формула при розрахунку мультиплікатора для країн з закритою економікою	$m_g = \frac{\Delta Y}{\Delta G} m_g = \frac{\Delta Y}{\Delta G},$	<p>m_g – коефіцієнт мультиплікації державних витрат; ΔY – приріст національного доходу; ΔG – приріст державних витрат</p>
Формула при розрахунку мультиплікатора для країн з відкритою економікою	$m_g = \frac{1}{1 - MPC \times (1 - t) + MPM}$ $m_g = \frac{1}{1 - MPC \times (1 - t) + MPM},$	<p>m_g – коефіцієнт мультиплікації державних витрат; MPC – гранична схильність до споживання; t – частка податків у сукупних доходах; MPM – гранична схильність до імпорту</p>

Джерело: складено за даними [54]

Додаток Р

Критерії ефективності виконання видаткової політики бюджету
у 2013-2017 рр., млрд грн, %

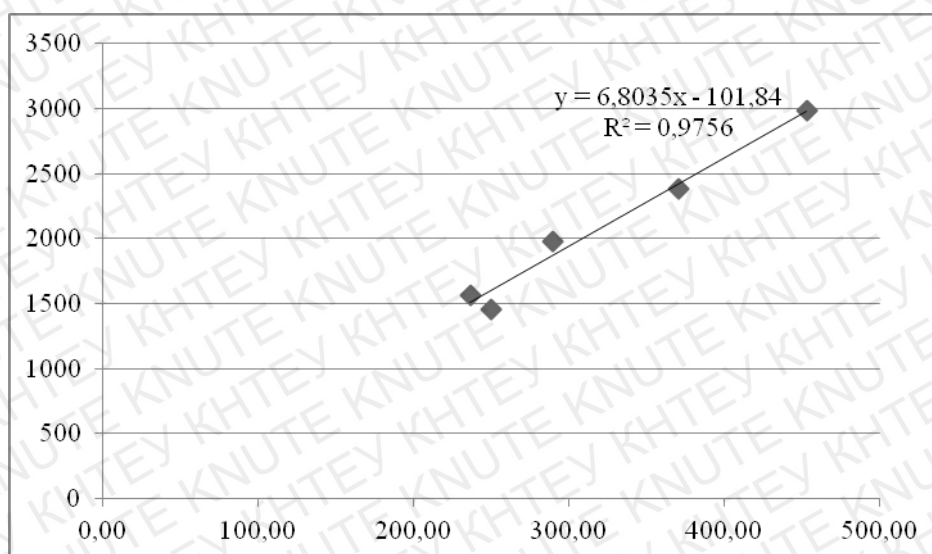
Критерії	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млрд грн	1454,9 3	1566,73	1979,46	2383,18	2982,92
Видатки на охорону здоров'я, млрд грн	61,57	57,15	71	75,5	102,39
<i>Частка у ВВП, %</i> <i>Опт. - 4%</i>	4,2%	3,6%	3,6%	3,2%	3,4%
Видатки на освіту, млрд грн	105,54	100,12	114,19	129,44	177,92
<i>Частка у ВВП, %</i> <i>Опт. - 8,3%</i>	7,25%	6,39%	5,77%	5,43%	5,96%
Інвестиційні (капітальні видатки), млрд грн	29,38	20,2	46,75	73,13	99,89
<i>Частка у ВВП, %</i>	2,02%	1,29%	2,36%	3,07%	3,35%

Джерело: складено за даними [27; 69; 79-83]

Додаток С.1

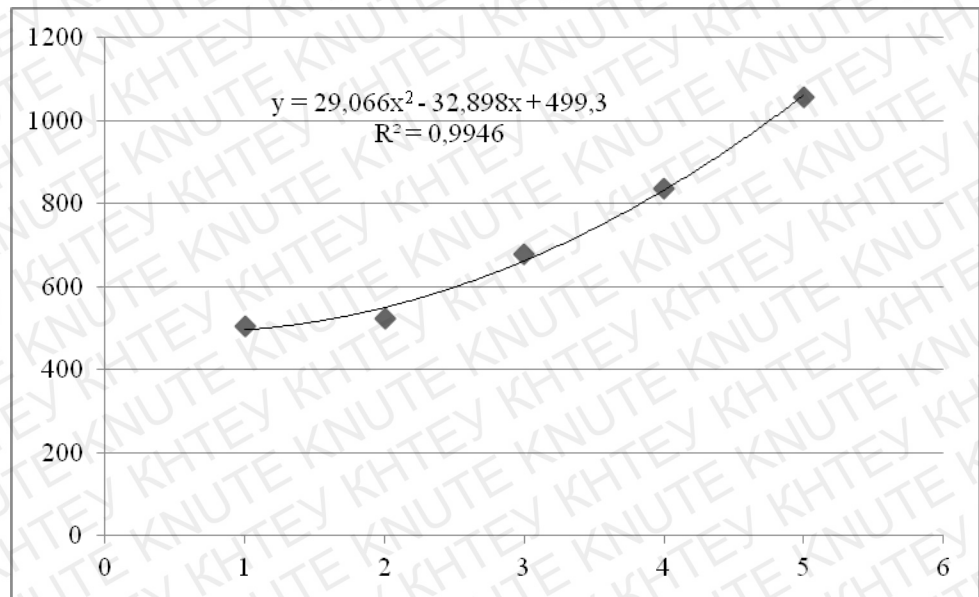
Регресійна модель залежності обсягу ВВП від обсягу соціальних
видатків при зменшенні їх обсягу на 20%

Джерело: побудовано за даними [69; 79-83]

Додаток С.2

Поліноміальна модель регресії для визначення прогнозу видатків
Зведеного бюджету на 2018-2022 рр.

Джерело: побудовано за даними [79-83]